

مطالعه نشاط اجتماعی با تأکید بر محور سلامت اجتماعی

پژوهشی ترکیبی در بین شهروندان شهر مشهد^۱

نادر صنعتی شرقی* ، احمد بخارایی**

شاه بختی رستمی*** ، محمد حسن شربتیان****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۴/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۴

چکیده

نشاط اجتماعی آن دسته از رفتارهایی است که به صورت شیوه‌های بیانی و رفتاری ابراز می‌گردد تا حس خوب و شور و شغف را انتقال دهد و منجر به آرامش گردد. این نوشتار با رویکرد سلامت اجتماعی و راهبرد پراگماتیسم مورد محور مبتنی بر روش ترکیبی در گام کیفی از مطالعه موردی جمعی، در گام کمی (پیمایش از نوع توصیف) و روش درون یابی نقطه‌ای

۱- نوشتار حاضر برگرفته از رساله ای با عنوان مطالعه نشاط اجتماعی در بین شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر مشهد و توزیع آن به تفکیک مناطق شهری در مرکز تحصیلات تکمیلی دانشگاه پیام نور در سال ۱۳۹۷ تدوین گردیده است.

sanatinader@yahoo.com

* استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول).

bokharaei_ah@yahoo.com

** استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه پیام نور.

sh_rostami@pnu.ac.ir

*** دانشیار گروه جغرافیا دانشگاه پیام نور.

**** دانشجوی دکتری جامعه شناسی دانشگاه پیام نور.

sharbatiyan@gmail.com

(تحلیل فضایی) برای تحلیل شیوه‌های رفتاری و بیانی نشاط اجتماعی بهره برده است. در این تحقیق از نمونه‌گیری هدفمند مبتنی بر موردی نوعی، تصادفی ساده متناسب با حجم هر منطقه و نمونه‌گیری مکانی و منطقه‌ای استفاده شده است. جمع‌آوری یافته‌ها مبتنی بر تحلیل تماتیک (کدگذاری باز و محوری)، توصیف آماری و تحلیل فضایی بوده است. از ابزارهای مصاحبه نیمه عمیق، پرسشنامه مصاحبه‌ای محقق ساخته و ترسیم نقشه‌های شهری برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. قلمرو تحقیق مناطق شهری مشهد در نیمه اول سال ۱۳۹۷ بوده است. واحد تحلیل در رویه کمی خانوار، در بعد کیفی مشارکت کنندگان و در سطح تحلیل فضای مناطق شهری بوده است. میزان آلفای سوالات پرسشنامه تحقیق برابر با (۰/۸۰) بدست آمده است. مهمترین مقوله‌های محوری رویه کیفی با تاکید بر تیپ‌های نشاط بخشی گرم و سرد و نشاط گیرندگی معطوف به نمایشی کردن موقعیت، شالوده شکنی موقعیت، تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی)، نوع دوستی، دیگرخواهی، درون نگری هم‌دلانه، کسب آرامش و کاهش تنش روزمره بوده است. نتایج بخش کمی و تحلیل فضایی مناطق اشاره به این می‌کند که تیپ نشاط دهندگی گرم، معطوف به شور و شعف در حد متوسط رو به پایین تا پایین در سطح مناطق بوده است. نشاط دهندگی تیپ سرد معطوف به حس خوب در بین مناطق مختلف شهری در حد متوسط رو به بالا تا بالا بوده است. نشاط گیرندگی معطوف به کسب آرامش در سطح مناطق شهری متوسط رو به بالا بدست آمده است. با توجه به نتایج می‌توان گفت که اجرای مراسم‌های نشاط بخش به زندگی اجتماعی معنا و تعلق اجتماعی می‌بخشند و افراد را برای خوب تر زندگی کردن، مطلوبیت و بهتر زندگی کردن در مقابل افسردگی تشویق می‌کنند و سطح کیفیت زندگی را ارتقاء می‌بخشند، از این رو به مدد رویکرد مددکاری اجتماعی می‌توان با تقویت و حمایت از موارد فوق بهبود و ارتقاء سلامت اجتماعی شهروندان را مد نظر قرار داد.

واژه‌های کلیدی: روش ترکیبی، سلامت اجتماعی، شیوه‌های رفتاری و بیانی، نشاط اجتماعی، مشهد

مسئله پژوهش

در اندیشه غرب براساس رویکرد فردی، شادی در بُعد اجتماعی آن به عنوان خُلق عاطفی مثبت، در نظر گرفته می‌شود که با هدف لذت در لحظه تعریف می‌شود. آرگایل^۱ و همکارانش شادکامی را ناشی از روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی و دوست داشتن دیگران تعریف می‌کنند (Argyle & et al, ۱۹۹۵: ۱۰۷). سلینگمن^۲ جزء اجتماعی شادی را مرتبط به زمان حال دانسته؛ که در این زمان فرد بیشتر به لذایذ^۳ و خوشی‌ها^۴ معطوف است و با مفاهیم شغف، شور، ارگاسم، سر زندگی، راحتی و... مترادف است (سلینگمن، ۱۳۹۵: ۱۳۵). در این بُعد شادی معطوف به روابط اجتماعی قوی و مطلوب به همراه زندگی مشارکتی است؛ که درگیر شدن و مجذوب کار بودن نوعی ارتباط و تفریح تلقی می‌شود (سلینگمن، ۱۳۹۴: ۱۴). با توجه به تعاریف متعددی که بیان شده است، جامع‌ترین تعریف نشاط را وینهوون^۵ بیان کرده است. شادی به درجه یا میزانی اطلاق می‌شود که شخص به وسیله آن درباره مطلوب بودن کیفیت کلی زندگی خود قضاوت می‌کند (Veenhoven, ۲۰۱۱: ۱۵). براساس این تعریف نشاط در بُعد اجتماعی ناشی از بودن و تحقق یافتن (غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ۷) روابط اجتماعی مثبت نسبت به دیگران محقق می‌شود. به عبارت دیگر نشاط بخشی اجتماعی نوعی احساسی مثبت است که به صورت شیوه‌های مختلف در جمع‌های صمیمی ایجاد می‌گردد و باعث مطلوبیت و ابراز وجود خواهد شد و با پیامد اقناع فردی و اجماع جمعی می‌تواند معنا و تفسیر گردد.

-
۱. Argyle
  ۲. Seligman
  ۳. Pleasures
  ۴. Gratifications
  ۵. Veenhoven

امروزه با تغییر شکل زندگی، گسست روابط، جانشینی رسانه‌های ارتباط جمعی، به جای روابط خانوادگی و گروهی افراد، نبودن محیط‌های فرح بخش، افزایش مصرف‌گرایی، ترویج و تبلیغ شادی‌های کاذب، گسترش خشونت و نداشتن تعریف درستی از شادی و مشکلات عدیده‌ای از قبیل فقر، نداشتن امید، نارضایتی از وضعیت موجود، نداشتن رفاه نسبی، کاهش ارتباطات اجتماعی و در نهایت کاهش سلامت اجتماعی، پرداختن به نشاط بخشی را به صورت یک اصل انکارناپذیر در آورده است. بنابراین برای دستیابی به سلامت اجتماعی و عمومی افراد جامعه و رهایی از برخی معضلات جامعه و تنش‌های اجتماعی، باید به نشاط و شادابی اجتماعی به‌عنوان متغیر تعیین‌کننده سلامت اجتماعی افراد جامعه بها داد (فرجی و خادیمان، ۱۳۹۲: ۸۹).

در سال‌های اخیر برای تعیین سطح توسعه‌یافتگی جوامع، سازمان ملل متغیرهای جدیدی را وارد تحلیل‌های خود کرده است. نشاط اجتماعی یکی از این متغیرهای جدید و کلیدی است. بر این اساس، جامعه‌ای که افراد آن احساس شادکامی و نشاط نداشته باشند، را نمی‌توان جامعه‌ای توسعه‌یافته، به‌ویژه از نظر توسعه اجتماعی، محسوب کرد. (هزار جریبی و مرادی، ۱۳۹۳: ۵) با وجود این با تأمل در شرایط کنونی جامعه و در نظر گرفتن گسترش روزافزون ارتباطات انسانی در سطوح بین‌المللی، این نکته احساس می‌شود که عوامل برهم زننده تعادل، آرامش و سلامت افراد و علل بروز بحران‌های اجتماعی و روانی، احساس نیاز فردی و اجتماعی به سلامت اجتماعی و روانی می‌تواند باشد.

تحقیقات در دهه‌های اخیر در حوزه مطالعات نشاط (زارع شاه آبادی و همکاران، ۱۳۹۴؛ تمیزی فر و عزیزی مهر، ۱۳۹۴؛ رضا دوست و همکاران، ۱۳۹۳؛ علیزاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۳؛ عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۲؛ هزار جریبی و مرادی، ۱۳۹۳؛ هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹؛ هزار جریبی و آستین افشان، ۱۳۸۸)، بیانگر این است که شادی با تکیه بر ابعاد فرد و روانشناختی و متکی بر پرسشنامه‌های استاندارد شده و تأثیرگذاری عوامل مختلف و ارائه راهکارهای تدوین شده نه چندان عملیاتی و کاربردی گزارش شده است؛ درحالی که تأمل پیرامون مفهوم نشاط اجتماعی و شیوه‌های رفتاری

و بیانی آن، با تأکید بر رویکرد بومی و فرهنگی و با تأسی از محور سلامت اجتماعی^۱ کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین نشاط بخشی به صورت کنشی بهم پیوسته متأثر از بیان عواطف و احساسات مثبت به عنوان یکی از مولفه‌های مهم رفاه بر اساس محور سلامت اجتماعی و توسعه انسانی می‌تواند ناشی از شرایط ایجابی در محافل رسمی و غیر رسمی باشد که به عنوان یک مقوله محوری در سیاست‌گذاری‌ها باید مورد مطالعه و برنامه‌ریزی قرار گیرد. فرانک و سمیتون^۲ به این نتیجه رسیدند که چنانچه افکار و هیجان‌های ناخوشایند، موجب تضعیف سلامت روان و جمعی افراد شود، می‌توان از فرایندهای مثبتی مانند امید و نشاط در جامعه به عنوان مولفه‌هایی برای افزایش سلامت انسان‌ها بهره مند شد، وجود همین هیجانات مثبت در جامعه براساس گذشت زمان می‌تواند خُلق‌های مثبت و ماندگار جهت ارتقاء مشارکت اجتماعی، همبستگی جمعی، پذیرش اجتماعی، اعتماد به نفس و اطمینان را به همراه آورد. (Lang&et al., ۲۰۰۸: ۷۸) به همین دلیل اغلب کشورهای توسعه یافته، برنامه‌های شادی بخش را در تمام رفتارهای خانوادگی، شغلی و اجتماعی جوامع خود گنجانده اند و در تلاش روزافزون هستند که تنش‌ها را کاهش داده و آرامش اجتماعی را بستر سازی کنند.

با توجه به آمارهای یادشده روند تغییرات شادزیستی ایرانیان در بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷ بین رتبه‌های ۱۰۴ تا ۱۱۰ در حال نوسان بوده و این روند تغییرات به صورت منفی (۰/۵۰۷-) بوده است (عنبری، ۱۳۹۷: ۱۲۶) این معیار رتبه بندی براساس شش عامل: سرانه تولید ناخالص داخلی، امید به زندگی در سلامت، آزادی، سخاوت، کمک اجتماعی و فساد مالی در دولت هر ساله تدوین می‌شود. (<http://modir-mba.com>). با این تفاسیر می‌توان گفت: خوشحالی و لبخند عمومی در جامعه ما کم رنگ شده است؛ و در سال‌های اخیر رتبه نشاط ایرانیان تنزل یافته است (Helliwell & et al, ۲۰۱۷) به این معنا که وضعیت شادی جامعه ایران نسبت به سال‌های گذشته در حال کم‌رنگ شدن است

---

۱. Social health

۲. Frank & Simonton

جدول ۱- وضعیت شادکامی ایران و ۱۰ کشور برتر جهان در زمینه نشاط در سال‌های (۲۰۱۶-۲۰۱۷)

کشورها	رتبه (۲۰۱۷)	امتیاز از ۱۰	رتبه (۲۰۱۶)	امتیاز از ۱۰
نروژ	۱	۷/۵۳۷	۴	۷/۴۹۸
دانمارک	۲	۷/۵۲۲	۱	۷/۵۲۶
ایسلند	۳	۷/۵۰۴	۳	۷/۵۰۱
سوئیس	۴	۷/۴۹۴	۲	۷/۵۰۹
فلاند	۵	۷/۴۶۹	۵	۷/۴۱۳
هلند	۶	۷/۳۷۷	۷	۷/۳۳۹
کانادا	۷	۷/۳۱۶	۶	۷/۴۰۹
نیوزلند	۸	۷/۳۱۴	۸	۷/۳۳۴
سوئد	۹	۷/۲۸۴	۱۰	۷/۲۹۱
استرالیا	۱۰	۷/۲۸۴	۹	۷/۳۱۳
ایران	۱۰۸	۴/۹۶۲	۱۰۵	۴/۸۱۳
افغانستان	۱۴۱	۳/۷۹۴	۱۴۵	۳/۳۶۰

از منظر دیگر وضعیت شادمانی در ایران هر چند کم‌رنگ است؛ اما براساس مطالعات روانشناختی و بررسی مسئله افسردگی در کشور، برخی از استان‌های کشور (یزد، کرمانشاه و خراسان رضوی)، نسبت به میانگین جامعه از وضعیت خوبی برخوردار نیستند. براساس تحقیق جهاد دانشگاهی (۱۳۹۴) استان‌های یاد شده در سطح قبل به ترتیب غمگین‌ترین استان‌های ایران بوده‌اند (<http://www.asriran.com>). نتایج تحقیقات نشاط در سال‌های اخیر در شهر مشهد بیانگر این است که سطح شادمانی در پژوهش بابایی و خویی نژاد (۱۳۸۹)؛ اکبری (۱۳۹۴) و بخشی و مسعودی (۱۳۹۵)؛ در حد متوسط نسبتاً رو به بالا گزارش شده است.

نقشه ۱- میزان وضعیت شادکامی استان‌ها در سال ۱۳۹۴

علاوه بر نکات یاد شده شهر مشهد به عنوان دومین کلاتشهر ایران همانند سایر کلان شهرهای جامعه در مسیر پویایی متأثر از روند اقتصادی شدن مذهب، صنعتی شدن و فردگرایی دچار تنش‌های اجتماعی، نابرابری‌ها، مهاجرت بی رویه، حاشیه نشینی، آسیب‌های جمعی، مسائل روانی و مشکلات عاطفی شده است، از سوی دیگر اشکال تازه‌ای از آزادی‌ها، حق انتخاب‌ها، بهداشت، رفاه و خدمات اجتماعی، فرصت‌های زندگی و... را می‌توان در سطح مناطق شهری همانند سایر کلان شهرها مشاهده کرد؛ با توجه به این وضعیت بوجود آمده پدیده نشاط نیز در این روند بی نصیب نمانده است؛ می‌توان بیان کرد که نشاط در این شهر با توجه به آمارهای موجود ذکر شده از رتبه‌های پایین و ضعیفی برخوردار است که می‌تواند دلایل زیادی داشته باشد. ممکن است وجود تعاملات ضعیف اجتماعی و یا احیاناً ارتباطات معیوب شهروندان، کاهش مشارکت و انسجام جمعی، کم‌رنگ بودن پذیرش اجتماعی و... منجر به کاهش نشاط در

همنشینی‌های خانوادگی، دوستانه و... شده باشد؛ متأسفانه می‌توان گفت: نه تنها این مراسم و همنشینی‌ها به مرور زمان؛ بسیار کم‌رنگ شده و جایگزینی برای آن پیدا نشده، بلکه رسوم دیگری به غلط جایگزین آن شده است که منجر به کاهش سلامت اجتماعی شهروندان شده است.

در واقع ضرورت نشاط اجتماعی و سلامت اجتماع محور می‌تواند رابطه متقابل شهروندان را تقویت نماید که این رابطه منجر به حمایت‌های اجتماعی خواهد شد، بنابراین در شهری که بارگاه ملکوتی امام هشتم (ع) می‌باشد و به عنوان شهری زیارتی و سیاحتی محسوب می‌شود؛ آموزه‌های دینی، اخلاقی و فرهنگی می‌تواند در مهارت‌های اجتماعی و سیاست ساختار زندگی شهروندان از گذشته تا به امروز جاری باشد، از این رو نشاط، سلامت جمعی و احساسات مثبت شهروندان باید در حوزه عمومی و خصوصی جایگاه ویژه‌ای داشته باشد که به تبع آن بتواند انتقال دهنده آن به نسل‌های بعدی باشد؛ بنابراین در این نوشتار هدف این است که بررسی کنیم:

شیوه‌های رفتاری و بیانی نشاط اجتماعی با تأکید بر رویکرد سلامت اجتماعی از چه نوع سنخ‌ها و موقعیتی در سطح مناطق شهر مشهد برخوردار است؟

بررسی پیشینه

با توجه به این‌که ادبیات تجربی در خصوص مطالعه نشاط اجتماعی کمتر تولید شده است در این بخش در نظر داریم به اختصار ادبیات تجربی در خصوص نشاط در سطوح مختلف در منابع داخلی و خارجی را جهت غنای موضوع مورد پژوهش به اختصار بیان کنیم.

پیشینه داخلی

دراکثر تحقیقات دهه‌های اخیر در جامعه علمی ایران نشاط به عنوان یک متغیر وابسته مبتنی بر رویکرد روانشناسی با تأکید بر پرسشنامه آکسفورد مطالعه شده است؛

همچنین این مفهوم از سه وجه (شناختی، احساسی و اجتماعی) به صورت سوالات استاندارد شده مورد سنجش قرار گرفته است، علاوه بر این میزان سنجش شادی شهروندان و گروه‌های اجتماعی مورد مطالعه اکثراً ایستارسنجی بوده است که نمی‌توان به یک استدلال دقیقی رسید؛ بنابراین با نگاهی به این تحقیقات با لیست متنوعی از شاخص‌ها و معرف‌ها به عنوان متغیر مستقل روبرو هستیم که در یک روند پیمایشی و تعمیم‌نگر محققان از روش کمی و آماری برای اثبات فرضیه‌های خود در سطح تحلیل فردی و رابطه همبستگی بین متغیرها استفاده کرده‌اند، بنابراین با تکیه بر چنین فرایندی، تمایز مهمترین و اثرگذارترین متغیرها کار بسیار دشواری است و البته با ضریب خطای بالایی هم ممکن است همراه باشد. با در نظر گرفتن نقاط قوت و ضعف پژوهش‌های حاضر در یک تقسیم بندی در جدول ذیل مهمترین متغیرهای مستقل و سطوح تحلیل آنها را که اثرگذار بر متغیر شادی در مطالعات ایران بوده است، جهت آگاهی آورده‌ایم.

جدول ۲- شناسایی سطوح و متغیرهای مستقل

<p>متغیرها جمعیت‌شناختی: سن- جنس- تحصیلات- وضعیت تاهل- درآمد، شغل متغیرهای غیرزمینه‌ای: اقتصادی: (اوضاع اقتصادی- شانس و اقبال- موقعیت شغلی- مرتب‌ه شغلی- موقعیت اقتصادی- رضایت از وضعیت اقتصادی و...) اجتماعی: (وسایل ارتباط جمعی- انتخاب عقلانی و اخلاقی- انتخاب دیگرخواهانه- احساس رضایت نسبی- احساس امنیت / ناامنی- احساس بی‌نظمی/ بی‌هنجاری- تنوع نقش‌های جدید- موقعیت اجتماعی- وضعیت تحصیلی- انزوای اجتماعی- رضایت از محیط خانوادگی، رضایت از محیط دوستان- رضایت از محیط همکاران- رضایت از محیط همسایگان- رضایت از محل زندگی (شهر/ روستا)- رضایت از امکانات شهری- رضایت از وضعیت تغذیه- رضایت از سلامت جسمانی- رضایت از کل زندگی- تعاملات همسایگی- اوقات فراغت- سرگرمی- فعالیت‌های ورزشی- مسافرت کردن و ... روانشناختی: (درک عاطفی و شناختی از شادی- عزت نفس/ حرمت نفس- احساسات مثبت- احساس احترام- احساس آسایش- انرژی مثبت- خلق مثبت- امید به آینده- احساس عدالت (توزیعی)- توانمند</p>	<p>سطح خرد</p>
--	----------------

<p>سازی- حمایت اجتماعی- تحمل‌پذیری- مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی- تجربه‌های جدید- روحیه حماسی- عدم احساس محرومیت- عدم دستیابی به اهداف و... فرهنگی: (هویت محلی- غضب اخلاقی- فضای مناسب اخلاقی- پایبندی به ارزش‌های دینی و...)</p>	
<p>پیوندها و ارتباطات: اعتماد به دیگران/ اجتماعی- انزوای اجتماعی- مقبولیت/ پذیرش اجتماعی- رابطه اجتماعی سرمایه‌ها: سرمایه‌های اقتصادی- سرمایه اجتماعی (اعتماد- مشارکت- انسجام)- سرمایه فرهنگی</p>	<p>سطح میانی</p>
<p>محرومیت نسبی- نابرابری- هویت جمعی- هویت قومی- آنومی- انسجام اجتماعی- ادغام اجتماعی (ذکایی، ۱۳۹۵).</p>	<p>سطح کلان</p>

در نهایت در جامعه ایران مطالعات متعددی پیرامون نشاط انجام شده است. در این مطالعات بر روی عوامل مختلفی تاکید شده است؛ که آن‌ها را می‌توان در پنج دسته قرار داد: ویژگی‌های روانشناختی (شخصیت، عزت نفس، برون‌گرایی، خوش بینی، احساس محرومیت و...) ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات و...) ویژگی‌های اقتصادی (داشتن شغل و رضایت شغلی، درآمد، وضعیت مسکن و...) ویژگی‌های فرهنگی (فعالیت‌های اوقات فراغت، اعتقادات مذهبی، سرمایه فرهنگی و...) ویژگی‌های اجتماعی (سرمایه اجتماعی، روابط اجتماعی توأم با اعتماد، تعامل اجتماعی، حمایت اجتماعی، انزوای اجتماعی، آنومی و...) (مرادی، ۱۳۹۵: ۱۷۴).

اگر بخواهیم استناد به مطالعات وضعیت موجود نشاط در جامعه کنیم، باید بگوییم که مطالعات دهه ۷۰ نشان می‌دهند که میانگین نشاط در این سال‌ها "متوسط" بوده است. بر اساس مطالعات این دهه در بین ایرانیان، عوامل تأثیرگذار بر شادکامی به ترتیب عبارت از: تفریح و سرگرمی، رضایت از شغل، خانواده، شرایط اجتماعی، ازدواج، وضعیت بهداشتی و سلامتی بوده است. در دهه ۸۰ سطح نشاط "متوسط رو به بالا" گزارش شده است. در مطالعات دهه ۹۰ در سطح ملی نشاط ایرانیان "متوسط رو به

پایین" بوده است. (عنبری، ۱۳۹۲: ۱۱۴) در مجموع با توجه به سطح متوسط مفهوم نشاط در این سه دهه تا به امروز در زندگی ایرانیان علاوه بر پیشرفت، با انتقادات و توقعات دیگری هم همراه بوده است.

پیشینه خارجی

در ادبیات غربی مطالعات تجربی روش مند حوزه نشاط از دهه ۶۰ به این سمت آغاز شده است. این نوع نگرش، از اواخر دهه ۷۰ به بعد در میان جامعه شناسان با مطالعات "کیفیت زندگی" و "رضایت از زندگی" و "ایستارسنجی" تکوین یافته است (ذکایی، ۱۳۹۵: ۴۱۶). جدول ذیل به اختصار متغیرهای مرتبط با نشاط در ادبیات تجربی غرب را در سطوح مختلف بیان می‌کند.

جدول ۳- متغیرهای مستقل شناسایی شده

متغیرها جمعیت شناختی: سن، جنس، وضعیت تأهل - تحصیلات - شغل	سطح خرد
متغیرهای غیردموگرافیک: درآمد، ثروت، بهره وری، نوع کار، افزایش ساعات کار، مصرف، تحرک اجتماعی، کیفیت زندگی، فعالیت‌های مدنی، فعالیت‌های دینی، ارزش‌ها، فراغت، چرخه زندگی، قابلیت‌ها، دسترسی به فرصت، سلامت (جسمانی و روانی)، احساس امنیت، شخصیت، خودشکوفایی، مثبت اندیشی، عزت‌نفس، اعتماد به نفس، هوش، رضایت از زندگی، رضایت خاطر، رفاه ذهنی، امیدواری، استقلال عمل، خلق مثبت.	سطح میانی
پیوندها و ارتباطات: ارتباطات خانوادگی، دوستان، همکاران، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی.	سطح کلان
تولید ناخالص، آزادی‌های سیاسی و اقتصادی، اعتماد نهادینه شده، برابری و عدالت اجتماعی و توزیعی، رضایت نسبی، سیاست اجتماعی و رفاهی، امنیت اجتماعی، توسعه اقتصادی و اجتماعی (ذکایی، ۱۳۹۵).	

مبانی نظری

در این قسمت، از رویکرد سلامت اجتماعی بهره می‌بریم که جهت غنای فکری مفهوم نشاط اجتماعی و بسط و تحلیل یافته‌ها می‌تواند موثر قلمداد شود. در همین رابطه برخی از محققان همچون کرسول^۱ (۲۰۰۳) و ماکسول و لومیس^۲ (۲۰۰۳) استفاده از اندیشه صاحب نظران را همچون لنز نظری^۳ برای بسط مفهوم مورد مطالعه در نظر می‌گیرند؛ که محقق را، برای شناخت بیشتر مفهوم به اکتشاف و برون ریزی فکری در میدان پژوهش جهت می‌دهد تا بتواند براساس ترکیبی از این مفاهیم مورد مطالعه براساس شرایط محلی و فرهنگی که بدست می‌آورد، موضوع پژوهش را تعریف کند (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۸۰).

بنابراین در سطور ذیل به اختصار رویکرد سلامت اجتماعی در ارتباط با پدیده اجتماعی شادی در قالب یک لنز نظری با هدف خوب تر زندگی کردن افراد بیان می‌شود. با توجه به این نکته در رویکرد سلامت محور، فردی سالم و با نشاط فرض می‌شود که درجات عالی شاخص‌های سلامت از جمله سلامت اجتماعی، روانی، معنوی و جسمانی را داشته باشد (Blanco & Diaz, ۲۰۰۷: ۶۳). به نظر کرتیس^۴ در رویکرد سلامت محور نشاط چه به صورت فردی و چه جمعی آن می‌تواند فرایند نیرومند شدن و قادر بودن توأم با داشتن یک زندگی خوب و بهتر را منعکس کند (کرتیس، ۱۳۸۲: ۲۲). در واقع چنین رویکردی با تأکید بر ابعاد مثبت‌نگری از جمله نشاط در جهت خودشکوفایی، تحقق استعدادها و توانمندی‌های انسان به جای پرداختن به ناهنجاری‌ها و اختلال‌ها، هدف نهایی را شناسایی سازه‌ها و شیوه‌هایی می‌داند که بهتر زندگی کردن و شادکامی را به دنبال داشته باشد (جوکار، ۱۳۸۶: ۴). در واقع نشاط اجتماعی در جهت

---

۱. Creswell

۲. Maxwell, & Loomis

۳. Theoretical Lens

۴. Curtiss

افزایش سطح سلامت فردی، گروهی و جامعه‌ای می‌تواند مورد هدف باشد. ضرورت نشاط در چنین سطوحی به عنوان هدفی در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند در نهادهای اجتماعی، گروه‌های همسن و سال و شبکه‌های اجتماعی مختلف مطرح شود. نشاط اجتماعی می‌تواند به عنوان حالتی از خوب تر زندگی کردن در نظر گرفته شود، که در ادامه بهتر زندگی کردن جمعی یا سلامت اجتماعی جامعه قرار دارد.

به نظر کییز و شاپیرو^۱ در تعریف سلامت اجتماعی اشاره به این می‌کنند که فرد سالم از نظر اجتماعی، زمانی عملکرد خوبی دارد که اجتماع را مجموعه‌ای معنادار و قابل فهم و بالقوه برای رشد و شکوفایی بداند و احساس کند که متعلق به گروه‌های اجتماعی خود است و خود را در اجتماع و پیشرفت آن سهم بداند (Keyes & Shapiro, ۲۰۰۵: ۳۵۲). به عبارت دیگر سلامت اجتماعی نوعی سطوح مهارت‌های اجتماعی و عملکرد اجتماعی و توانایی شناخت هر شخص از خود به عنوان عضوی از جامعه بزرگتر است (سام آرام و حسینی، ۱۳۹۲: ۴). از دیدگاه کییز، سلامت اجتماعی شامل عناصر متعددی است که در کنار یکدیگر نشان می‌دهند افراد چگونه و در چه درجه‌ای در زندگی اجتماعی خود، به‌عنوان همسایه، همکار و همشهری، خوب عمل می‌کنند (Keyes, ۲۰۰۴: ۴۸). به عبارت دیگر کییز بیان می‌کند که: چگونگی ارزیابی و شناخت فرد از عملکردش در اجتماع و کیفیت روابطش با افراد دیگر، نزدیکان و گروه‌های اجتماعی که عضوی از آنهاست. او مفهوم سلامت اجتماعی را با مقیاسی جامع و با در نظر گرفتن ابعاد اجتماعی و محیطی زندگی فرد مفهوم‌سازی می‌کند و معتقد است که بدون در نظر گرفتن معیارهای اجتماعی و محیطی نمی‌توان عملکرد شخص و سلامت او را ارزیابی کرد (Keyes, ۲۰۰۵: ۵۴۳).

کییز براساس بعد اجتماعی و سطح تحلیل فردی پنج بعد و شاخص اساسی، برای سلامت اجتماعی پیشنهاد کرده است که عبارت از: شکوفایی اجتماعی^۲، همبستگی

---

۱. Keyes & Shapiro

۲. Social Actualization

(انطباق) اجتماعی^۱، پذیرش اجتماعی^۲، سهم داشت (مشارکت) اجتماعی^۳، انسجام اجتماعی^۴ است.

انسجام اجتماعی: ارزیابی فرد از روابطش در جامعه و گروه‌های اجتماعی است. فرد سالم احساس می‌کند که بخشی از اجتماع است و خود را با دیگرانی که واقعیت اجتماعی را می‌سازند سهیم می‌داند. بنابراین انسجام آن درجه‌ای است که در آن مردم احساس کنند چیز مشترکی بین آنها و کسانی که واقعیت اجتماعی آنها را می‌سازند، وجود دارد (سام‌آرام، ۱۳۸۸: ۱۸).

پذیرش اجتماعی: افرادی که دارای این بُعد از سلامت اجتماعی هستند، اجتماع را به صورت مجموعه‌ای از افراد مختلف درک می‌کنند و به دیگران به‌عنوان افراد باظرفیت و مهربان، اعتماد و اطمینان دارند. این افراد دیدگاه مطلوبی نسبت به ماهیت انسان دارند و با دیگران احساس راحتی می‌کنند. در پذیرش اجتماعی فرد، اجتماع و مردم آن را با همه نقش‌ها و جنبه‌های مثبت و منفی باور دارند و می‌پذیرند (عبدالله تباردرزی، ۱۳۸۶: ۱۷۵).

مشارکت (سهم داشت) اجتماعی: باوری است که طبق آن فرد خود را عضو مهمی از اجتماع می‌داند و تصور می‌کند چیزهای ارزشمندی برای عرضه به جامعه دارد. مشارکت اجتماعی یعنی فرد چه میزان احساس می‌کند که آنچه انجام می‌دهد در نظر اجتماع ارزشمند و در رفاه عمومی مؤثر است (همان: ۱۷۶-۱۷۵).

انطباق اجتماعی: درک کیفیت، سازماندهی و عملکرد دنیای اجتماعی خود است. فرد سالم از نظر اجتماعی سعی دارد تا در مورد دنیای اطراف خود بیش‌تر بداند. افراد سالم علاقه‌مند به طرح‌های اجتماعی بوده و احساس می‌کنند که قادر به فهم وقایع اطراف شان هستند. خود را با تصور این‌که در یک دنیای متکامل و عالی هستند، فریب نمی‌دهند و خواسته‌ها و آرزوهای شان را برای فهم و درک زندگی ارتقا می‌بخشند.

-
۱. Social Coherence
  ۲. Social Acceptance
  ۳. Social Contribution
  ۴. Social Cohesion

شکوفایی اجتماعی: ارزیابی توان بالقوه مسیر تکاملی اجتماع است و باور به این که اجتماع در حال یک تکامل تدریجی است و توانمندی‌های بالقوه‌ای برای تحول مثبت دارد که از طریق نهادهای اجتماعی و شهروندان شناسایی می‌شود. شکوفایی اجتماعی یعنی باور به این که فرد سرنوشت خویش را در دست دارد و به مدد توان بالقوه‌اش مسیر تکاملی را کنترل می‌کند (همان: ۱۷۷-۱۷۶).

با توجه به ابعاد و ماهیت رویکرد سلامت اجتماعی، نشاط بخشی به دیگران ناشی از ارتباطات مناسب بین افراد، نوعی مهارت زندگی است که در جهت خوب تر زندگی کردن و بهتر زیستن افراد و به عنوان حقی انسانی است که باید در جهت تأمین سلامت افراد ایجاب و ایجاد گردد. چنین حق انسانی در جهت کاهش آسیب‌ها و بیگانگی اجتماعی می‌تواند با جامعه پذیری، شبکه‌های اجتماعی، مبادله عواطف، نفوذ اجتماعی، کیفیت زندگی، مثبت اندیشی، شکوفایی خلاقیت‌ها، عملکردها، ارزیابی‌ها، تجربیات و... همراه باشد و حیات اجتماعی افراد را تحت تاثیر قرار دهد.

روش شناسی تحقیق

در این پژوهش محقق بر اساس رهیافت پراگماتیسم^۱ مورد محوری بر مبنای روش ترکیبی در حوزه رویه متوالی^۲ که کلارک و کرسول^۳ آن را بیان می‌کنند به مطالعه نشاط بخشی اجتماعی و شیوه‌های بیانی و رفتاری آن می‌پردازد (Clark & Creswell, ۲۰۰۸: ۳۲۷).

در گام روش کیفی با تکیه بر اهداف اکتشافی^۴ و با تکیه بر مطالعه موردی جمعی^۱ که دلیل این انتخاب به ادراک بهتر رسیدن بوده است (۵). در بستر واقعی زندگی روزمره

-
۱. pragmatism Approach
  ۲. Sequential procedures
  ۳. Clark & Creswell
  ۴. Exploratory Objectives

و در جریان تعاملات اجتماعی فرد با دیگران که بر بودن^۲ تکیه می‌کند (ابراهیمی‌لویه و میرزایی راجعونی، ۱۳۹۶: ۱۹۰). کوهن^۳ معتقد است که این روش (مطالعه موردی جمعی) برای اهداف توضیحی، اکتشافی، شناختی و پاسخ به پرسش‌های "چگونه و چرا" مناسب است (Kohn, ۱۹۷۷). روش تحلیل داده‌ها تحلیل تماتیک^۴ است که مبتنی بر استقرای تحلیلی است که طی آن محقق از طریق طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون داده‌ای و برون‌داده‌ای به یک سنخ‌شناسی تحلیلی دست می‌یابد (محمدپور، ۱۳۹۲: ۲۰۰۸). براساس این تحلیل و به منظور رسیدن به تم‌های کلی، اطلاعات مستند مشارکت‌کنندگان در ریختاری جامعه شناختی کدگذاری باز و محوری صورت گرفته و نمونه‌گیری رویه کیفی در این تحقیق براساس استدلال مریام^۵ هدفمند بوده است (Merriam, ۲۰۰۲). انتخاب محیط‌ها، زمان‌ها و افراد می‌تواند در این نوع نمونه‌گیری مورد نیاز باشد (Marshall & Rossman, ۲۰۱۴) در راستای دستیابی به نمایایی، مقایسه‌پذیری و انتقال‌پذیری در این گام از نمونه‌گیری موردی نوعی^۶ استفاده شده از این نوع نمونه‌گیری جهت انتقال‌پذیری یا برون‌یابی داده‌ها که معیارهای معادل مفهوم تعمیم‌پذیری کمی است، استفاده شده است (محمد پور، ۱۳۹۲: ۳۷). اطلاعات متنی از مشارکت‌کنندگان از طریق ابزار مصاحبه‌های نیمه عمیق تا زمانی استفاده شده که اطلاعات به تکرار، اقناع و اشباع رسیده است. شیوه گردآوری مصاحبه‌های فردی نیمه

---

۱. Collective Case study

۲. Noema

۳. Kohn

۴. Thematic analysis

۵. Merriam

۶. Typical

ساختار یافته^۱ و مفهومی^۲ بوده است. لازم به ذکر است که در جدول ذیل به دلیل ملاحظات اخلاقی، اسامی مستعار مشارکت کنندگان ذکر گردیده است.

جدول ۴- سیمای کلی مشارکت کنندگان

ه	ه	ه	ه	ه	ه	ه
متاهل	دندانپزشک	دکتری تخصصی	۴۰	مرد	مهرداد	ه
متاهل	راندنده دانشگاه	کارشناسی ارتباطات	۵۰	مرد	علی اکبر	ه
متاهل	مربی باشگاه ورزشی	ارشد تربیت بدنی	۴۳	زن	پریا	ه
متاهل	مسئول فرهنگی	کارشناسی روابط عمومی	۵۴	مرد	حمیدرضا	ه
متاهل	شرکت نفت عسلویه	ارشد مکانیک	۳۲	مرد	مهران	ه
متاهل	کارمند بانک مسکن	دیپلم	۴۵	مرد	حسین	ه
متاهل	خانه دار	دانشجوی ارشد	۳۴	زن	اعظم	ه
مجرد	جوهر ساز- سنگ تراش	کارشناسی هنر	۳۳	زن	مهتاب	ه
مجرد	کارمند بخش خصوصی	کارشناسی ریاضی	۳۰	زن	فهیمة	ه
متاهل	بازنشسته	دیپلم	۵۵	مرد	علی	ه
متاهل	خبرنگار روزنامه	کارشناسی مطالعات خانواده	۴۰	زن	سمانه	ه
متاهل	کارمند صدا و سیما	کارشناسی علوم اجتماعی	۵۰	مرد	مصطفی	ه
متاهل	معلم- خبرنگار	کارشناس ارشد علوم سیاسی	۳۲	مرد	فرید	ه
مجرد	کارمند روزنامه	کارشناس ارشد ارتباطات	۳۷	زن	محبوبه	ه
متاهل	پژوهشگر و محقق	کارشناس ارشد جغرافیا	۳۵	زن	مرجان	ه

۱- مصاحبه نیمه ساختاریافته (Semi-structured interview) روش پژوهشی است که اغلب در علوم اجتماعی استفاده می‌شود. مصاحبه نیمه ساختار یافته مصاحبه ای است که در آن، سؤالات مصاحبه از قبل مشخص می‌شود و از تمام پاسخ دهندگان، پرسش های مشابه پرسیده می‌شود؛ اما آنها آزادند که پاسخ خود را به هر طریقی که می‌خواهند پاسخ دهند. البته در راهنمای مصاحبه جزئیات مصاحبه، شیوه بیان و ترتیب آنها ذکر نمی‌شود. این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می‌شوند (بی، ۱۳۹۰) مصاحبه نیمه ساختار یافته، باز است که در آن اجازه پرداختن به ایده‌های جدید داده می‌شود تا در طول مصاحبه به عنوان یک نتیجه از آنچه مصاحبه‌شونده می‌گوید به ارمغان آورد. مصاحبه‌کننده در مصاحبه نیمه ساختار یافته به طور کلی دارای یک چارچوب خاص است که باید به آن پرداخته شود (کریمی و نصر، ۱۳۹۲).

۲. Conceptual Interview

محقق باید در این پژوهش دست به انتخاب افرادی بزند که میزان نشاط بخشی آنها به نسبت دیگران در جمع‌ها قابل توجه بوده است. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها با استفاده از نرم افزار (Maxqda) انجام شده است.

درگام روش کمی از رویه پیمایش^۱ استفاده شده که عبارت از گردآوری انواع مختلف اطلاعات درباره یک محل یا اجتماع یا دوره‌ای خاص از زندگی اجتماعی است که در آن به طور عمده از پرسشنامه مصاحبه‌ای استاندارد یا محقق ساخته استفاده می‌شود (قنادان و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۶۸). روش کمی که به توصیف، پیش بینی و تبیین پدیده می‌پردازد (ببی، ۱۳۹۰: ۵۵۰) به صورت منطق کمی‌سازی در راستای تبیین و تحلیل آماری اطلاعات پاسخگویان مورد تفسیر قرار می‌گیرد (آلتینی و پراسکوس، ۱۳۹۴: ۱۱۹). بنابراین در این روش با توجه به ابزار پرسشنامه مصاحبه‌ای ناشی از روند مقوله یابی و کدگذاری بخش کیفی بر اساس راهبرد نمونه‌گیری احتمالی از نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم^۲ نمونه در سطح جامعه مورد مطالعه به صورت تصادفی ساده^۳ پاسخگویان در هر محله از مناطق شهری انتخاب شده‌اند. واحد تحلیل خانوار بوده که شهروندان بالای ۱۸ سال^۴ در این تحقیق مورد نظر بوده است. در نهایت حجم نمونه آماری این تحقیق در گام کمی برابر با ۷۶۰ نفر است که برای تجزیه و تحلیل با استفاده از نرم‌افزار Spss مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

---

۱. Survey Research

۲. Proportional of Stratification Sampling

۳. Sample Random Sampling

۴- علت انتخاب این بازه سنی نیز این بود که مطابق ماده ۱ تعریف یونسکو، در کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹) افراد زیر ۱۸ سال کودک محسوب می‌شوند و فاقد مسئولیت پذیری و قانونمندی در نظر گرفته می‌شوند.

جدول ۵- تعیین حجم نمونه جمعیت خانوار ساکن در هر منطقه شهری

منطقه	جمعیت خانوار ساکن در منطقه	حجم نمونه		منطقه	جمعیت خانوار ساکن در منطقه	حجم نمونه	
		پیش آزمون	نهایی			پیش آزمون	نهایی
منطقه ۱	۵۵۲۲۱	۵	۴۰	منطقه ۸	۲۹۹۸۹	۴	۳۰
منطقه ۲	۱۵۷۵۹۲	۱۷	۱۰۲	منطقه ۹	۱۰۳۰۹۳	۱۰	۷۱
منطقه ۳	۱۲۵۶۵۹	۱۴	۸۱	منطقه ۱۰	۹۲۰۱۸	۹	۶۰
منطقه ۴	۷۶۶۹۲	۹	۵۰	منطقه ۱۱	۶۰۶۰۹	۸	۴۶
منطقه ۵	۴۸۵۹۳	۶	۳۵	منطقه ۱۲	۳۲۵۱۷	۷	۲۵
منطقه ۶	۶۷۰۳۶	۸	۴۵	منطقه نامن	۴۵۲۵	۴	۱۵
منطقه ۷	۷۶۵۰۱	۹	۵۰	مشهد	۹۳۰۰۴۵	۱۱۰	۶۵۰

سوالات پرسشنامه مصاحبه‌ای خود محقق ساخته بعد از کسب روایی محتوایی^۱ با نظرخواهی از پژوهشگران برجسته و صاحب نظر و پایایی^۲ از طریق آلفای کرونباخ، مورد سنجش قرار گرفته است (کرلینجر، ۱۳۷۶:۱۳۳). اعتبار درونی^۳ نیز شامل اعتبار سازه است که معمولاً از طریق اعتبار عاملی (تحلیل عاملی) مورد بررسی قرار می‌گیرد (کلاین، ۱۹۹۴: ۸۰ به نقل از صفری شالی، ۱۳۹۰: ۷۸). بعد از آزمون روایی محتوایی، پایایی و روایی سازه، در تحقیق، جدول ذیل به تفصیل اعتبار هریک از شاخص‌های مورد مطالعه را بیان کرده است.

۱. Face Validity

۲. □□□□□□□□□□

۳. Internal Validity

جدول ۶- اعتبار و روایی مولفه‌های پرسشنامه تحقیق

مقدار آلفای کرونباخ	بار عاملی		مولفه‌های شیوه‌های بیانی و رفتاری نشاط بخشی اجتماعی
	ابتدایی	KMO	
۰,۷۷۸	۰,۷۰۷	۰/۵۱۰	نمایشی کردن موقعیت رفتاری و بیانی
۰,۷۰۰	۰,۶۷۳	۰/۴۰۶	شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی
۰,۷۷۹	۰,۷۹۸	۰/۵۹۰	تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی)
۰,۸۴۹	۰,۸۱۱	۰/۵۳۴	نشاط دهندگی تیپ گرم شور وشعف
۰,۸۰۷	۰,۵۸۵	۰/۴۹۸	نشاط دهندگی تیپ سرد- حس خوب
۰,۸۶۴	۰,۷۹۱	۰/۵۵۰	نشاط گیرندگی احساسات نمادین
۰,۷۹۶	۰,۷۲۷	۰,۵۱۴	بار عاملی
		۴۴۵۸,۹۰۰	بارتلت
		۰/۰۰۱	احتمال معناداری

بار
رفتاری
نشاط
بخشی

در گام سوم برای تحلیل فضایی یافته‌ها از تکنیک سیستم اطلاعات جغرافیایی^۱ که امروزه نقش پررنگی در تحلیل فضایی داده‌های اجتماعی دارد، استفاده شده است. در این گام از روش درون یابی نقطه به نقطه که مبتنی بر تخمین مدل‌های آماری است و فرایندی است که طی آن می‌توان مقدار یک کمیت را در نقاطی با مختصات معلوم مشخص کرد (قهرودی تالی، ۱۳۸۱: ۹۷) استفاده شده است. در این گام از نمونه‌گیری مکانی مبتنی بر روش درون یابی از نمونه‌های نقطه‌ای استفاده کرده‌ایم. به عبارتی نام دیگر این نوع نمونه‌گیری، نمونه‌گیری منطقه‌ای^۲ است، که بررسی شرایط زندگی در یک شهر یا یک پدیده در شهر را مبتنی بر واحدهای مسکونی، بلوک‌ها و مناطق شهری

۱. Geographic Information System (GIS)

۲. □□□□ □□□□□□□□

مورد نمونه قرار می‌دهد (ساروخانی، ۱۳۷۷: ۱۱۹). در این نمونه‌گیری بیشتر مطالعه پدیده و ویژگی‌های مکانی و نواحی جغرافیایی مورد تأکید است (حافظ نیا، ۱۳۹۳: ۱۵۶). از این رو با روش تصادفی بلوک‌های مناطق شهری به خوبی تعریف شده و محدوده هریک از آنها کاملاً مشخص و مرزبندی آنها طوری انجام شده که هر واحد مسکونی فقط در یک بلوک قرار می‌گیرد؛ البته باید گفت که بر اساس مرز بلوک‌ها بر روی نقشه‌ها، مرز محله‌ها و نواحی هم در این کار مشخص شده است و داده‌های جمع‌آوری شده براساس رویه درون یابی نقطه‌ای به نرم افزار (GIS) انتقال یافته و تحلیل فضایی داده‌ها مرتبط با هر محله و منطقه که مرزبندی آن مشخص است به صورت یک خروجی جهت توصیف توزیع فضایی میانگین داده‌ها که در سطح هر منطقه متغیر و مولفه‌های آن از چه وضعیتی برخوردار است در قالب نقشه‌های مربوطه طراحی گردیده است.

چون هدف ما مطالعه پدیده نشاط و شیوه‌های نشاط اجتماعی در شهر مشهد است، از روش کیفی و تکنیک مصاحبه استفاده شده است، تا بر اساس این روش، نشاط بومی از نگاه شهروندان مورد بررسی قرار گیرد، به عبارتی واقعیت نشاط اجتماعی و سنخ‌های آن را همانطور که شهروندان دیده اند و تجربه کرده اند، بدست آورد. از آنجایی که باید وضعیت نشاط را در سطح مناطق جستجو کنیم؛ به عبارتی باید فراوانی شیوه‌های نشاط اجتماعی از مقوله‌های مصاحبه بدست آمده را در سطح مناطق مورد مطالعه قرار دهیم؛ و به مقایسه وضعیت نشاط در مناطق مختلف بپردازیم، از این رو از روش کمی و ابزار پرسشنامه هم کمک گرفته شد. بعد از بررسی در سطح مناطق، برای درک و دقت نظر بهتر مخاطبان از نقشه‌های جغرافیایی (تحلیل فضایی) استفاده شد تا با مدت زمان کمتری مخاطبان بتوانند از طریق معنای تصویر، وضعیت نشاط را در سطح مناطق مورد کنکاش قرار دهند.

قلمرو این تحقیق کلانشهر مشهد مرکز استان خراسان رضوی است. این شهر به عنوان دومین کلانشهر بزرگ کشور، کارکرد مذهبی- زیارتی دارد (بدری و طیبی،

۱۳۹۱: ۱۵۳). شکل گیری فضایی، زندگی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی این شهر به طور کامل تحت تأثیر عوامل مذهبی بوده است (حیاتی، ۱۳۹۱: ۱۱۵). در حال حاضر این شهر دارای ۱۳ منطقه، ۳۷ ناحیه خدمات شهری، ۴۰ ناحیه شهرسازی و ۱۵۸ محله است (سالنامه آماری شهر مشهد ۹۵، ۱۳۹۶). بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در سطح مناطق ۱۳ گانه شهری مشهد مناطق ۲، ۳ و ۱۰ شهری به ترتیب دارای بیشترین تراکم جمعیتی و مناطق ۸ و ۱۲ به ترتیب دارای کمترین تراکم جمعیتی هستند (گزیده‌های شاخص‌های جمعیتی، ۱۳۹۶). از آنجایی که تحلیل فضایی در سطح مناطق شهر مشهد مورد نظر بوده است، برای توصیف بهتر موقعیت سیاسی و شهری مشهد، جدول و نقشه ذیل به اختصار مهمترین موقعیت توسعه شهری هر یک از مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد را توصیف می‌کند.

جدول ۷- مشخصات شهری و سطح برخورداری از امکانات مناطق ۱۳ گانه شهر مشهد

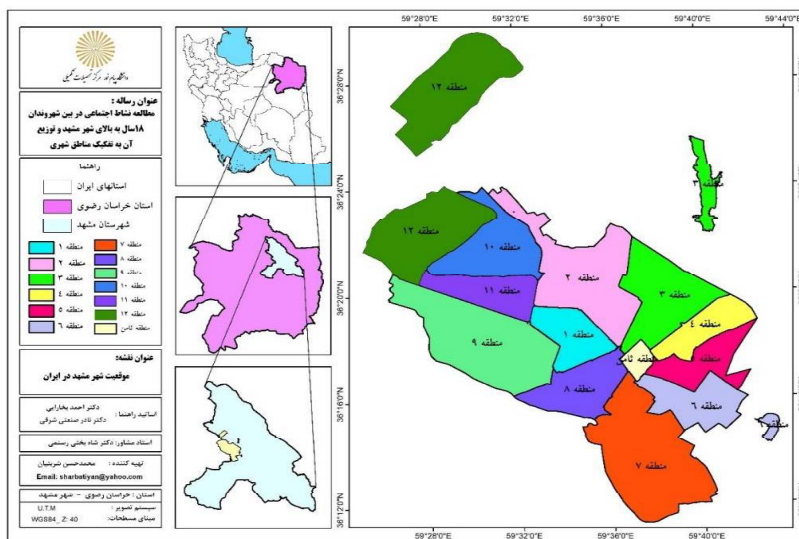
منطقه ۱	از ۲ ناحیه و ۱۱ محله (سجاد، ارشاد، فلسطین، آبکوه، سناباد، گوهرشاد، کلاهدوز، بهشتی، احمدآباد، راهنمایی، سعدآباد) تشکیل شده است (https://zone1.mashhad.ir). این منطقه جزء مناطق خیلی پایدار و خیلی برخوردار قرار دارد.
منطقه ۲	در شمال غرب مشهد واقع شده از ۴ ناحیه و ۲۳ محله (ابوطالب، عبدالمطلب، ایشارگران، پردیس، جانبازان، حجت، زرکش، سمزقند، شفا، هنرور، شهرک شهید مطهری، مطهری شمالی، عامل، عبادی، فدک، نوید، کوی امیرالمومنین، مشهد قلی، مهدی آباد، موسوی قوچانی، فرامرز عباسی، بهاران، جانباز) تشکیل شده است. (https://zone2.mashhad.ir) این منطقه جزء مناطق پایدار ضعیف، نیمه برخوردار، نیمه محروم و توسعه یافته به سمت پایین قرار دارد ^۱ .

۱- در حدود ۴۲ درصد از محله‌ها و نواحی خدمات شهری مشهد در حوزه حاشیه نشینی قرار دارد که شامل ناحیه ۲ و ۳ منطقه ۲/ ناحیه ۴ منطقه ۳/ ناحیه ۲ و ۳ منطقه ۴/ ناحیه ۲ منطقه ۵ و ناحیه ۳ منطقه ۶ می‌شود این محله‌ها در شرق، شمال شرق و بخشی از شمال غرب مشهد قرار گرفته‌اند (خاکپور و باویان پور، ۱۳۸۸).

منطقه ۳	در شرق مشهد از ۴ ناحیه و ۱۶ محله (فاطمیه، رسالت، گاز، راه آهن، هاشمی‌نژاد، دروی، طبرسی شمالی، سیس آباد، مجلسی، خواجه ربیع، بهمن، بلال، مهرگان، شهید شهریار، شهید علی محمدی، شهید احمدی روشن) تشکیل شده است. (https://zone3.mashhad.ir). این منطقه در وضعیت ناپایدارترین موقعیت شهری، عدم توسعه یافتگی شهری، غیر برخوردار (کاملاً محروم) قرار دارد.
منطقه ۴	در شمال شرق مشهد از ۳ ناحیه و ۱۰ محله (طلاب (مفتح) ایثار، بهشت (گلشهر)، ابوذر، تلگرد، وحید، پنج‌تن، پنج‌تن آل عبا، رده، شهید قربانی) تشکیل شده است. (https://zone4.mashhad.ir). این منطقه در وضعیت ناپایدار ضعیف، نیمه برخوردار و محروم از نظر توسعه یافتگی شهری قرار دارد.
منطقه ۵	در شرق مشهد از ۲ ناحیه و ۹ محله (رضائیه، سجادیه، حسین آباد، مهرآباد، ثامن، شهیدآوینی، نیزه، امیرالمؤمنین (ع) و مهدی آباد) تشکیل شده است (https://zone5.mashhad.ir). این منطقه در وضعیت پایداری ضعیف، نیمه برخوردار و محروم قرار دارد.
منطقه ۶	در شمال شرق مشهد از ۳ ناحیه و ۱۵ محله (شیرودی، چمن (چهنو)، مصلی، محمدآباد، شهرک آقا مصطفی خمینی، کوی کارمندان اول، کوی کارمندان دوم، شیرین، کشاورز، پورسینا، شهرک شهید باهنر، انصار، اروند، شهید معقول، موعود) تشکیل شده است (https://zone6.mashhad.ir). این منطقه در وضعیت پایداری ضعیف و کم توسعه یافته قرار دارد.
منطقه ۷	در جنوب غرب شهر مشهد از ۳ ناحیه و ۱۷ محله (۱۷ شهریور، عنصری غربی، کارگران، فدائیان اسلام (نخریسی)، پروین اعتصامی، فرودگاه، کوشش، کوی پلیس، مقدم، سیدی، ولیعصر، شهرک ابوذر، شهرک انقلاب، شهرک بهارستان، عسگریه، ایوان، رباط، طرق) تشکیل شده است (https://zone7.mashhad.ir). این منطقه در وضعیت نیمه پایدار، نیمه برخوردار از امکانات و نیمه توسعه یافته شهری قرار دارد.
منطقه ۸	در موقعیت جنوب مشهد از ۳ ناحیه و از ۱۱ محله (ده دی، آیت‌الله خامنه‌ای، سراب، سلام، جنت، دانش، کوهسنگی، امام خمینی، خرمشهر، امام رضا، ملک الشعراى بهار) تشکیل شده است (https://zone8.mashhad.ir). این منطقه دارای وضعیت پایداری خوب، توسعه یافته به سمت بالا و برخوردار است.

منطقه ۹	<p>در جنوب مشهد از ۳ ناحیه و از ۱۲ محله (بهارستان (طالقانی)، رضاشهر (رودکی) - زکریا - دعبل - فرخی - کسایی)، نوفل شاتو، سرافرازان (سلمان - حر - دلاوران - نماز)، چهار چشمه، کوثر (صارمی) نیرو هوایی، هنرستان (هاشمیه)، آب و برق (هفت تیر)، حافظ، شهر آراء (لادن - صیاد شیرازی)، اقبال "هشتم شهریور - برونسی - شهرک شهربانی" تشکیل شده است (https://zone9.mashhad.ir) این منطقه از وضعیت خیلی بالا، پایداری بالا و خیلی برخوردار بهره منداست.</p>
منطقه ۱۰	<p>در شمال غرب شهر مشهد از ۳ ناحیه و ۱۲ محله (رازی، ولیعصر، امامیه، شاهد، رسالت، فرهنگیان، فلاحی (شهرک لشگر)، امام هادی، حجاب، استاد یوسفی، خاتم الانبیاء (ایشانگران) تشکیل شده است (https://zone10.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایداری ضعیف و توسعه یافته به سمت پایین قرار دارد.</p>
منطقه ۱۱	<p>از ۲ ناحیه و ۹ محله (زیباشهر، آزادشهر، رضوی، سیدرضی، فرهنگ، دانشجو، تربیت، شریف، فارغ التحصیلان) تشکیل شده است. (https://zone11.mashhad.ir) این منطقه در سطح وضعیت پایداری خوب، برخوردار از امکانات و توسعه یافته به سمت بالا قرار گرفته است.</p>
منطقه ۱۲	<p>در غرب و شمال غربی مشهد واقع شده است. این منطقه از ۳ ناحیه و ۸ محله (وکیل آباد، الهیه، امیریه، جاهدشهر، اکبرآباد، کلاته برفی، چهار برج، فردوسی) تشکیل شده است (https://zone12.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایداری خوب و نیمه برخوردار از امکانات و در حال توسعه قرار گرفته است.</p>
منطقه نامن	<p>در مرکز شهر از ۴ قطاع در ۲ ناحیه و ۵ محله (چهارباغ (بالا خیابان)، طبرسی (میر)، عیدگاه (خیابان امام رضا)، نوغان (پایین خیابان) تشکیل شده است (https://samen.mashhad.ir) این منطقه در وضعیت پایداری متوسط و کم توسعه و نیمه برخوردار قرار گرفته است (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).</p>

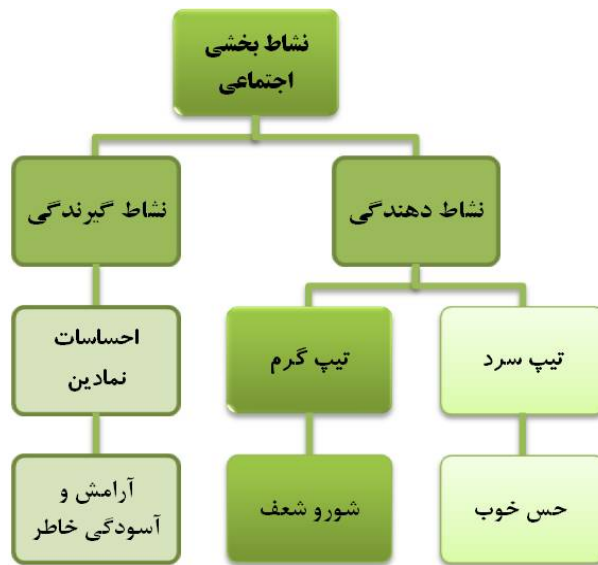
نقشه ۲- موقعیت سیاسی و شهری مشهد

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها

در تحلیل یافته‌های حاصل از کار میدانی نشاط بخشی اجتماعی با هدف مصاحبه با افرادی که از طریق ابزارهایی نشاط و شادی به همنشینی‌های اجتماعی (که معمولاً در جمع‌های صمیمی و راحت صورت می‌گرفت) می‌دادند، نشاط این افراد از شور و شعف همراه با خنده و قهقهه برخوردار بوده است که نشاط دهندگی از نوع تیپ گرم در این پژوهش بیان می‌شود و اگر نشاط این افراد به صورت حس خوب دادن به دیگری باشد، نشاط دهندگی از نوع تیپ سرد تعریف می‌شود. در جمع‌های صمیمی به افرادی هم برخورد کردیم که عکس افراد نشاط دهنده بودند، یعنی دسته‌ای از افراد بودند که در این همنشینی‌های اجتماعی بسیار ساکت و کم حرف بودند و در این جمع‌ها با حضور خودشان از دیگری آرامش و آسودگی خاطر^۱ کسب می‌کرده‌اند. به عبارتی اگر افراد

۱- گذشته از آنکه چون رفتارهای انسان بسیار پیچیده است و نمی‌توان آن را بر روی قاعده خاصی آورد از این رو می‌توان گفت درجه بسیار ضعیفی از این دو دسته افراد گاهی در دو سر طیف جایجا می‌شوند.

نشاط دهنده در یک سر طیف قرار گیرند، افراد نشاط گیرنده درست مقابل افراد نشاط دهنده در این هم‌نشینی‌های اجتماعی، در آن طرف طیف قرار می‌گیرند. نمودار ذیل بیانگر این تیپ‌ها همراه با پیامدهای مثبت به تصویر کشیده شده است.

نمودار ۱- ویژگی‌های طبقه‌بندی شده از یافته‌های کیفی نشاط بخشی اجتماعی

با توجه به یافته‌ها و شکل بالا نشاط بخشی اجتماعی در دو دسته نشاط دهنده‌گی و نشاط گیرندگی بر اساس شیوه‌های بیانی و رفتاری در جمع‌های صمیمی در قالب مقوله‌های محوری مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در سطور ذیل مقوله‌های محوری بر اساس رویکرد ارزیابی شناختی - رفتاری (شلدن، ۱۹۹۵، به نقل از سام آرام و معارف وند، ۱۳۹۲: ۱۷۴) به بررسی رفتارها و احساسات نشاط بخش که افراد به همراه دارند، مورد توصیف قرار گرفته‌اند.

۱- شیوه‌های مدیریت تاثیرگذاری احساسات مثبت از نوع نشاط دهنده‌گی (تیپ گرم)

افرادی در این تیپ قرار می‌گیرند که جمع‌های صمیمی‌را با شیوه‌های بیانی و رفتاری به سمت بروز رفتارهای هیجانی عاطفی مثبت و با نشاط سوق می‌دهند که بخشی از یافته‌های بدست آمده در سطور ذیل بیان شده است؛ به عبارتی این رفتارها و احساسات به صورت‌های مختلف نشاط بخش نمود پیدا می‌کنند و به سلامت اجتماعی منتهی می‌گردند.

۱-۱- نمایشی کردن موقعیت بیانی و رفتاری

از منظر جامعه‌شناسی گافمن نمایشنامه نوعی خلق، نگهداری و ابداع معانی است که فهم مشترکی از موقعیتی را برای افراد در جمع صمیمی می‌تواند ایجاد کند. واقعیتی هست که می‌تواند به وسیله مردم برای ارائه تصویری مشترک و واحد از واقعیت ایجاد کند (Kivisto, ۲۰۰۸). در این جمع‌ها بروز چنین شیوه‌هایی ممکن است به صورت دو الی سه نفره باشد که به نوعی گروه^۱ محسوب می‌شوند. به نظر دوچ و کراوس (۱۳۷۵) در این اکیپ یا گروه افرادی با هم رابطه دارند که صرفاً کنش و واکنشی را بدون داشتن ملاحظات ساختاری و سازمانی (جهت برخورداری از وضعیت شاد بودن در لحظه در جمع) ایجاد می‌کنند.

همانگونه که هر کدام از افراد از ویژگی‌های خاص رفتاری برخوردار هستند و زبان نیز یکی از عناصر ادامه حیات می‌تواند محسوب شود، اما افرادی هستند که از رفتارها و بیان‌های خاص نشاط بخش در بعضی موقعیت‌ها یا به عبارتی جمع‌های صمیمی و راحت به صورت خلاقانه استفاده می‌کنند به نحوی شاید بتوان گفت آنها با این ترفند درصدد تغییر روحیه این جمع‌ها برمی‌آیند:

حمیدرضا (۵۴ ساله) از تغییر روحیه جمع با پروبال دادن به موضوعی اینگونه برای ما می‌گوید: "یعنی تو اون فضایی که همه واقعاً دمتی بودن و رای هم نیاورده بودیم، خُب ما این را سوژه پیدا کرده بودیم به عنوان یک سوژه به اصطلاح خنده پیدا کرده بودیم و این رو به قول معروف پرو بالش دادیم. باعث نشاط و شادی خیلی از بچه‌ها شد توی اون وضعیت و خیلی هم احساس خوبی داشتیم." مهرزاد (۴۰ ساله) نیز از نمایشی کردن داستان‌هایش برای ما تعریف می‌کند: "برای این‌که داستان پرداز می‌کنم و از عنصرهای دراماتیک استفاده کنم، ناخودآگاه روش فکر نمی‌کنم. فی‌البداهه از عناصر دراماتیک را تو داستانم بوجود میارم که باعث میشه قضیه قشنگ بشه. به قول معروف شنیدنی و جذاب میشه. حتی بعضی از دوستان میگن که وقتی فیلمی را ما ندیدیم. اگر این فیلم را میخاید برید ببینید، از مهرزاد نپرسید. چون مهرزاد فیلم را از مزه می‌اندازه. فیلم را از خودش قشنگ‌تر تعریف می‌کنه."

۱-۲- شالوده شکنی موقعیت بیانی و رفتاری

شیوه‌های نشاط بخشی در چارچوب این جمع‌ها می‌تواند جلوی صحنه^۱ باشد که فرد با نقش‌های رسمی و یا دارای اسلوب بازی می‌کند (ایمان و مرادی، ۱۳۹۰) یا بخشی دیگر از این شیوه‌ها متعلق به پشت صحنه^۲ است، که افراد می‌توانند راحت باشند و به آن دسته از شیوه‌هایی بپردازند که در جلوی صحنه نمی‌توانند ابراز کنند ولی در پشت صحنه آزادانه ابراز می‌کنند. محتوای این شیوه‌ها می‌تواند فحاشی، حرف‌های بی‌پرده جنسی، غر زدن یک ریز و... لباس غیررسمی، نشستن و ایستادن لافیدانه، بی‌حرمتی به مقدسات، استفاده از لهجه و گویش خاص، دست انداختن، ریشخند کردن،

---

۱. □□□□□

۲. □□□□□

و... باشد (گیدنز و ساتن به نقل از گافمن، ۱۳۹۵: ۴۲۲). بروز چنین ابزارهایی از این شیوه‌ها در صحنه‌های نمایشی از زندگی روزمره علامت‌هایی هستند که در نوع تکلم، منش (وقار)، سن و حالات چهره و... فرد نشاط بخش بروز پیدا می‌کنند. این نمایش ظاهری تا حدودی می‌تواند به صورت مجموعه‌ای از انتظارات جمع از فرد و توانمندی وی نهاده گردد. (گافمن، ۱۳۹۱)

با وجود این‌که در فرهنگ و جامعه ما هنجارها و رسوم و عرفی رایج است و هر شهروندی موظف است از این هنجارها پیروی کند و موافق عرف جامعه پیش رود اما بعضی افراد برای برقراری نشاط در جمع‌های صمیمی و راحت، دست به شکستن ساختارهای حاکم بر آن جمع می‌زنند؛ این ساختارشکنی بصورت تعریف جوک و خاطره و... غیرمرسوم در فرهنگ ماست.

حسین (۴۵ ساله) از شکستن هنجارهای رفتاری در دوران سربازیش تعریف می‌کند: "بین ما توی خوابگاه، ساعت ۹ خاموشی بود. ۹ که خاموشی می‌زدن وینگ و وینگ من بالا می‌رفت. تا من رو از آسایشگاه بیرون می‌کردن تو سرما. می‌شنویدم می‌گفتن غلط کردی که سرو صدا کردی. بعد به واسطه من همه را بیدار می‌کردن. چون اونجا تنبیه همه و تشویق یکی بود. بعد وقتی می‌آمدن من را بیدار می‌کردن همه من را می‌زدن. بعد از زدنم که اون‌ها خوشحال می‌شدن من هم خوشحال می‌شدم." پریا (۴۳ ساله) از تعریف جوکی که چندان جامعه آن را نمی‌پسندد در میان جمع صمیمی خود اینگونه می‌گوید که: "یه خاطره تعریف کردم، حرفی پیش اومده بود تو عطاری، خاطره زالو، سکسی بود، برای یه جمع خودمونی تعریف کردم، کلی خندیدند و به این رسیدم که مسائلی که مربوط میشه به مسائل جنسی اینقدر برای اون جمع جذابیت داره که وقتی یه مساله پیش پا افتاده عنوان میشه اینقدر براشون جذابه که همخوانی می‌کنند یکی دو تا هم اضافه می‌کنند و می‌خندند، البته تو جمع‌های بین ۳۰ تا ۴۰ سال می‌گفتم."

۱-۳- نفوذ اجتماعی به عنوان شیوه‌ای بیانی

نفوذ اجتماعی از طریق تغییر نگرش، کاربرد قدرت، دستورات مستقیم، تقاضا کردن و نظایر آنها انجام می‌شود و شدت آن در همه افراد یکسان نیست. مثلاً تغییر نگرش، یک نمونه از نفوذ اجتماعی است که عمدتاً بر ادراک کلامی مبتنی است و بسیاری از افراد از این شیوه استفاده می‌کنند تا فرد مقابل را به پذیرش نظر خود وادار سازند (فرگاس، ۱۳۷۳: ۳۱۲) از این رو افراد نشاط دهنده در جمع‌ها بر اساس تثبیت موقعیتی که توانسته‌اند برای خود ایجاد کنند، می‌توانند از قدرت و دستورات مستقیم خود جهت هرگونه تغییر نگرش جمعی و یا فردی بهره ببرند، این تغییر ناشی از شیوه‌های گفتاری در این تحقیق است.

علی (۵۵ ساله) از تاثیر بیانی خود در جمع کوه برای ما حرف می‌زند:
"تو جمع که قرار می‌گیرم می‌گم بترکونید دست بزنید. تو کولاک و برف دماوند صد نفر آدم را بردم رفتیم تا به مقطع آبشار بچه‌ها همه نالون و درب و داغون آمدن توی بارگاه سوم گفتم بچه‌ها بیان دروبر وایسیم و دوست دارم سه ساعت فقط بترکونید بعد خودم هم آمدم." علی در رابطه با نفوذ در بین دوستانی که به کوهنوردی بصورت دسته جمعی می‌روند در مورد این‌که فضای صمیمی را بتواند تحت اختیار خود به عنوان سرپرست گروه در آورد اینگونه بیان می‌کند: "گفتم آقای راننده بریم بابا به موسیقی شاد هم بنذار بترکون. یعنی اینطوری شروع شده دیگه همه منفجر بودن دقیقاً به همچین حالتی شکل گرفت."

۲- شیوه‌های مدیریت تاثیرگذاری رفتارهای مطلوب از نوع نشاط دهنده‌گی

(تیپ سرد)

به شیوه‌های رفتاری اطلاق می‌شود که از سوی فرد ابراز می‌گردد تا به بهبود وضعیت دیگری و حمایت از وی بپردازد. به عبارت دیگر شیوه‌های مثبتی همچون همدلی، همراهی احساس وظیفه نسبت به دیگری، دیگرخواهی، نوع دوستی و... اطلاق می‌شود که برای خود و دیگری حس خوب و شادی را بوجود می‌آورد.

علی‌اکبر (۵۰ ساله) از دادن وام خود به همکارش که بیشتر نیاز دارد، نشاط سرد خود را آشکار می‌سازد: "همین همکارمان که برای ما چایی آورد گفت که میخوام دخترم رو عروس کنم، یک وامی به ما افتاد گفتم چشم ما بهت مایم برو دخترت را عروس کن و بهش دادم."

مصطفی (۵۰ ساله) با این‌که در مجالس شورو شعف و بگو و بخند راه می‌اندازد یا به اصطلاح نشاط گرم به مجالس می‌آورد اما از احساس وظیفه اش به هم‌نوعان خود با راه اندازی خیریه برای کمک به نیازهای ضروری محرومان، که همان نشاط سرد نام‌گذاری شده است نیز دریغ نمی‌کند،

او اینچنین می‌گوید: "زینب زنگ زد و آدرس گرفتیم ته قلعه [بود] ساختمون ما رفتیم این خونه را ببینم که توی این خونه خانوم جوون بیست و سه چهار ساله بلوچی بود که دوتا بچه داشت. دیدم این خونه لوله کشی آب نداره در توالت یه پرده پارچه‌ای تیکه تیکه زده شده. کسی که میخواد بره توالت دبه آب باید بریزه تو آفتابه استفاده کنه. بعد توخونه هم نه سینک دستشویی نه هیچ چیزی دیگه بود و تابستون بود و گرم، مادر نشسته بود بچه‌هاش را باد میزد که مگس‌ها بذارن بچه‌هاش بخوابن. معذرت میخوام این حرف میزنم طویله پیش این خونه پادشاهی می‌کرد هر وقت من رد می‌شدم و سرم به پارچه در خونه‌این‌ها میخورد دوش می‌گرفتم. اتفاقی که افتاد یه گروه فامیلی راه اندازی کردیم به نام مهرخوبان اومدیم به این خانوم رسیدگی کردیم از اولین حقوق زندگی این خانواده بی بهره بودن." در این رابطه فهیمه (۳۰ ساله) اینگونه انتقال آرامش و آسودگی خاطر را به دوستانش توضیح می‌دهد:

"مثلاً بگم اون نارنجک (نون خامه‌ای) مال من خیلی قبول نمیکنن و میخورن ولی من نمیتونم از گلوم پایین نمیره به طرف شیرینی را میدم. از خودم خیلی مایه میدارم بعدش که طرف مقابلم خوشحال بشه. خیلی وقت‌ها شده به خودم سختی میدم که طرف مقابلم خوشحال بشه اون بچه به این چیزها دلش خوش باشه. مهربونم هستم ولی در عین حال بی غم هستم."

۳- شیوه‌های تاثیرپذیری احساسات مثبت از نوع نشاط گیرندگی

افرادی در این دسته قرار می‌گیرند که با مشارکت و حضور خود در جمع‌های صمیمی به طور کل بیشتر شنونده هستند و تحرک کمتری دارند و از جمع و محفل مورد پسند خود، همدل بودن، آرامش و حس خوب، در یافت می‌کنند؛ بخشی از یافته‌های بدست آمده در سطور ذیل بیان شده است.

۳-۱- درون‌نگری همدلانه طرفین

فرد در جمع صمیمی برای فهم دیگری از روش همدلانه^۱ استفاده می‌کند، در جمع‌های صمیمی افرادی که به دیگران نشاط بخشی می‌دهند، ممکن است از طریق "درک دیگری، گوش شنوا داشتن، همدلی کردن، فهم دیگری و..." بتوانند ساعت‌ها با هم در جمع صحبت کنند و به طرف مقابل حس خوب یا آرامش دهند و یا کسب کنند.

سمانه (۴۰ ساله) هم خودش را جای دوستش می‌گذارد و با شنیدن حرف‌هایش و تایید آن‌ها از طریق سرتکان دادن و حق دادن به او می‌تواند از این طریق موقعیت اجتماعی او را درک کند که: "من فقط به حرف‌های اون گوش می‌کنم. وقتی گوش میکنم میگم آخ این حرف‌هایی که گفتی ناراحت کننده هست. وای چقدر این تجربه بدی هست که تو داری میگی. من در

همین حد می‌تونم باهاش همراه باشم. دیگه بیشتر از این بلد نیستم. خودش هم میدونه. میگم فرزانه چقدر این اتفاقی که برات افتاد تلخ و ناراحت کننده است. شاید یکی از این همدردی‌هاش این باشه که من حرف‌هاش رو گوش می‌کنم. راه حلی براش ندارم."

محبوبه (۳۷ ساله) هم اینگونه می‌گوید که: "بعضی از مواقع این صحبت‌ها حالت تمسخر و مسخره بازی داشته. و وقت گذرونی هم تو سفر بوده و یه قسمت‌هایی اش جنبه درد دل پیدا میکنه. از این‌که یه سری حرف‌هام را به یه نفر بزنم آرامش پیدا می‌کنم."

۳-۲- کسب انرژی عاطفی

سطح بادوامی از اشتیاق (تشویق) که از طریق ارتباطات متقابل، رویارویی‌های اجتماعی و حضور مشارکتی موفقیت آمیز در نتیجه اجرای مناسک و رویه‌های تعاملی افراد کسب می‌کنند و به نوعی افراد از تمایلات قدرت، اشتیاق و پیوستگی اجتماعی خود با دیگران بهره می‌برند انرژی احساسی تعریف می‌شود (Collins, ۱۹۹۰: ۳۰) در این رابطه یکی از پاسخگویان مهران (۳۴ ساله) بیان می‌کند که تشویق مداوم یکی از دوستانش باعث شده انرژی بگیرد و با انگیزه بیشتری ادامه دهد:

"من با آقای ... که صحبت می‌کنم همش شروع می‌کنه من را به تشویق کردن. من هم از اون انرژی می‌گیرم. اون همش میگه مهران راه تو درسته. شاید خیلی‌ها بخوان میون بر بزنن ولی تو داری مسیر درست را میری. ما هم این مسیر رو رفتیم." مرجان (۳۵ ساله) هم می‌گوید که: "مقایسه کنم با بقیه اینقدر شر و شلوغ نیستم ولی خیلی حس خوبی دارم، انرژی می‌گیرم، از این عروسی‌ها و بزن و برقص‌ها." محبوبه (۳۷ ساله) هم اینطور بیان می‌کند که: "ببینید گفتم شادی من ریزه ریزه هست همین‌هاست که گفتم. ببینید وقتی تو یه اتوبوس من جام را میدم به یه پیرزنی برام شادی آور هست. وقتی ببینم

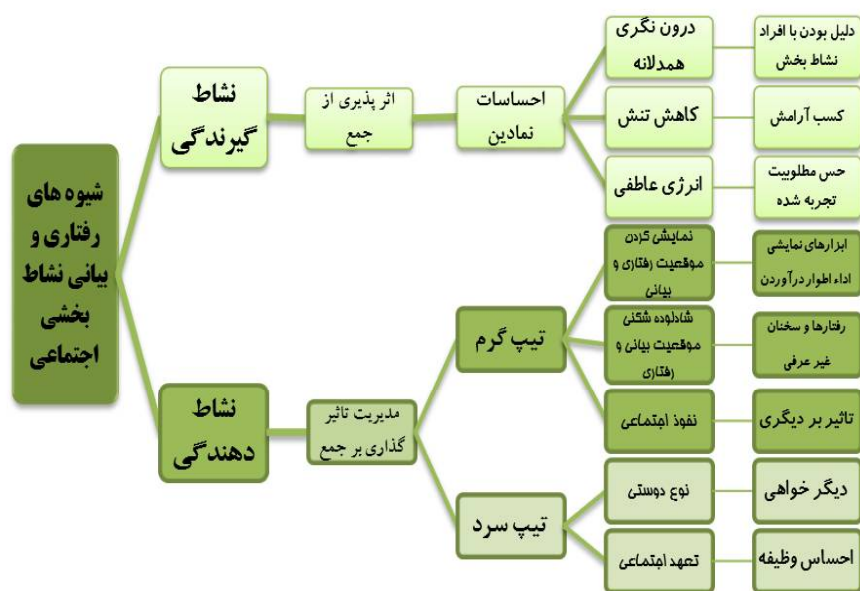
یه بچه‌ای گم شده و اون را برسونم به مامانش همین واسه من شادی آور هست. اینها اون چیزهایی هستند که من ازشون انرژی میگیرم و یه احساس رضایت از خود دارم و این که خیلی بی مصرف نیستم. همین به من احساس رضایت و شادی را می‌دهد."

۳-۳- کاهش تنش

ممکن است فرد در این محافل با توجه به فشارهای عمومی و اجتماعی که در جامعه وجود دارد با استفاده از این شیوه‌ها خواسته باشد نقابی اجتماعی بر موقعیت‌های نقشی خود در زندگی روزمره ایجاد کند؛ این نقاب اجتماعی می‌تواند به نوعی فاصله نقش هم باشد که به میزان جدایی فرد از نقش خود در زندگی روزمره اشاره می‌کند (ریتزر، ۱۳۹۳: ۵۰۹). سمانه (۴۰ ساله) هم به گونه‌ای وقتی در کنار آدم‌های مورد قبولش قرار می‌گیرد، تنش‌ها و استرس‌های روزمره اش کمتر می‌شود و به قول خودش آرام می‌شود:

"من از بودن توی اون جمع و حضور توی اون جمع احساس رضایت میکنم و آرامش دارم. من تو جمع‌ها به سمت آدم‌هایی میرم که ساکت هستن و آرام هستن، چون اونطرف از حد تعادلش خارج میشه، آرامم هستن. کار به کار دیگران ندارن معمولاً، دیگران را خیلی اذیت نمی‌کنن، باعث ناراحتی دیگران نمی‌شن." مرجان (۳۵ ساله) هم می‌گوید: " فکر می‌کنم به هر حال شب قبلش همچی اتفاقی میفته و دورهم هستیم خوش میگذره باعث میشه که ذهن از نظر کاری و فکری تخلیه بشه و برای روز بعدش انرژی بیشتری داری. تا این که شب قبلش تویه جمعی بودی که باهم دعوا کردن آره پیش میاد دیگه تو یه خانواده دوتا خواهر و بردار باهم دعوا کنن. یا موضوعی پیش اومده که جرح و بحث بوجود آمده به هر حال وقتی بیدار بشی ممکن فکر کنی و اون اثر بذاره."

با توجه به یافته‌های این بخش از نوشتار حاضر نشاط بخشی اجتماعی بر اساس مدیریت شیوه‌های تاثیر گذاری تعامل نمادین در جمع‌های صمیمی مورد مطالعه قرار گرفته است. با توجه به انتظارات اجتماعی که وجود دارد افراد در همنشینی‌های اجتماعی باید به شور و شغف و حس خوب (نشاط دهندگی) بپردازند و یا در این جمع‌های صمیمی در موقعیت نشاط گیرندگی از دیگری آرامش و آسودگی خاطر کسب کنند. بنابراین نشاط اجتماعی نوعی از رفتارهای تعامل نمادین بخش است که ناشی از تعامل با دیگری بوجود می‌آید و یا از دیگری کسب می‌گردد.

نمودار ۲- شیوه‌های رفتاری و بیانی مفهوم نشاط بخشی اجتماعی

با توجه به یافته‌های مشخصات جمعیتی جامعه مورد مطالعه در گام کمی می‌توان اینگونه بیان کرد که زنان این تحقیق به نسبت مردان بیشتر بوده است، بیش از نیمی از پاسخگویان در گروه سنی ۲۰ تا ۳۵ سال قرار داشته‌اند. در حدود چهارپنجم افراد

متأهل بوده‌اند. بطور متوسط سابقه سکونت شهروندان در مشهد بالاتر از ۳۰ سال بوده است. بیش از دوسوم پاسخگویان دارای تحصیلات غیر دانشگاهی بوده‌اند. اکثر خانم‌ها خانه دار بوده‌اند و سایر افراد شاغل (مردان) هم بیشتر شغل خود را آزاد عنوان کرده‌اند و میانگین درآمد هزینه‌های خانوار هم در ماه برابر با یک میلیون و پانصد و بیست و پنج هزار و دویست و هشتاد و شش تومان بدست آمده است. بیش از نیمی پاسخگویان از ملک شخصی برخوردار بوده‌اند و نزدیک به یک‌سوم از شهروندان در مشهد در منزل رهنی و اجاره‌ای زندگی می‌کرده‌اند.^۱

سوالات پرسشنامه که از بخش مقوله‌های کیفی بدست آمده است از شهروندان مورد پرسش قرار گرفت، و از شاخص‌های شیوه‌های بیانی و رفتاری میانگین گرفته شده است که در جدول ذیل به اختصار بیان شده است.

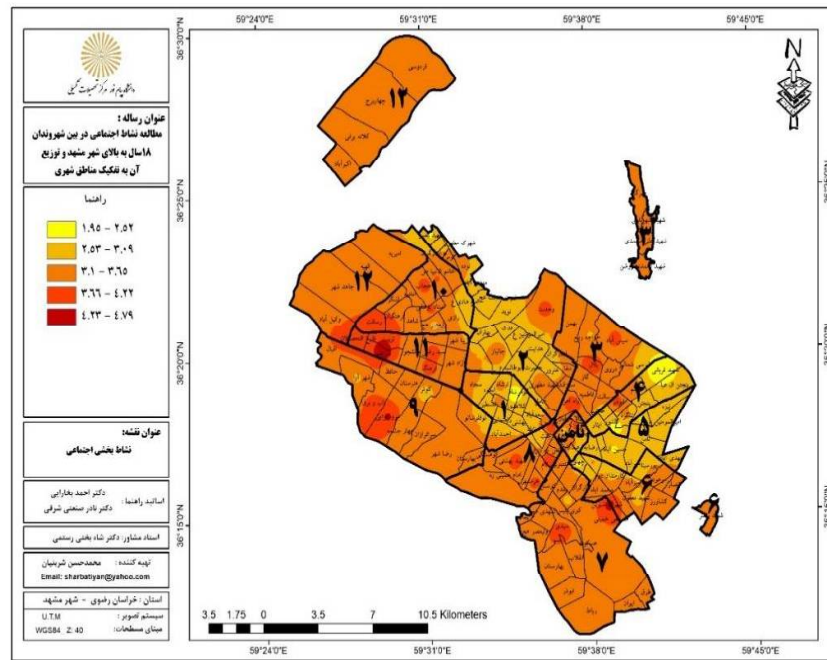
جدول ۸- میانگین شیوه‌های بیانی و رفتاری نشاط بخشی اجتماعی

مناطق شهرداری	نمایشی کردن موقعیت	شالوده شکنی موقعیت	تاثیر بر دیگری (نفوذ اجتماعی)	نشاط دهنده‌گی تپ گرم	نشاط دهنده‌گی تپ سرد	نشاط دهنده‌گی	نشاط گیرندگی	نشاط بخشی اجتماعی
منطقه ۱	۲/۵۰	۱/۹۴	۲/۴۲	۲/۲۸	۳/۵۸	۲/۷۲	۳/۳۴	۲/۷۹
منطقه ۲	۲/۴۴	۲/۱۴	۲/۴۹	۲/۳۴	۴/۲۰	۲/۸۱	۳/۹۵	۳/۱۲
منطقه ۳	۲/۴۴	۲/۶۲	۳/۸۷	۲/۹۵	۵/۲۲	۳/۵۱	۳/۲۴	۳/۸۳
منطقه ۴	۲/۳۷	۱/۷۰	۲/۲۹	۲/۱۶	۳/۷۴	۲/۶۲	۳/۳۴	۲/۷۵
منطقه ۵	۲/۱۷	۲/۲۰	۲/۱۵	۲/۱۸	۳/۸۳	۲/۶۱	۳/۴۹	۲/۸۰
منطقه ۶	۲/۲۶	۲/۰۸	۳/۸۳	۲/۸۳	۴/۹۰	۳/۲۸	۴/۰۲	۳/۴۶
منطقه ۷	۲/۲۱	۲/۳۷	۳/۸۷	۲/۷۹	۵/۲۶	۳/۴۰	۴/۰۶	۳/۵۸
منطقه ۸	۲/۷۱	۲/۴۱	۳/۵۴	۲/۸۷	۵/۲۹	۳/۴۷	۳/۹۴	۳/۶۰

۱- با توجه به اینکه حجم یافته‌های روش ترکیبی در هر گام بسیار زیاد بوده است، در بخش کمی برای بررسی سیمای پاسخگویان تنها به صورت توصیفی به مهمترین مشخصات جمعیتی جامعه مورد مطالعه اکتفا شده است.

منطقه ۹	۳/۱۰	۲/۹۶	۳/۲۶	۳/۰۵	۳/۸۷	۳/۳۲	۴/۲۲	۳/۵۳
منطقه ۱۰	۲/۴۸	۲/۵۴	۴	۲/۹۷	۵/۶۶	۳/۶۷	۴/۶۹	۳/۹۷
منطقه ۱۱	۲/۵۴	۲/۲۶	۴/۱۳	۲/۹۹	۵/۴۸	۳/۶۲	۴/۵۶	۳/۹۰
منطقه ۱۲	۲/۳۰	۲/۴۴	۳/۸۹	۲/۸۷	۵/۱۴	۳/۴۰	۴/۴۴	۳/۷۴
منطقه ثامن	۲/۱۳	۲/۶۱	۳/۱۲	۲/۵۶	۴/۷۹	۳/۱۱	۴/۳۳	۳/۴۶
مشهد	۲/۴۳	۲/۳۳	۳/۱۹	۲/۶۷	۴/۶۹	۳/۲۰	۴/۰۵	۳/۴۲

با توجه به یافته‌های جدول در یک نگاه اجمالی باید بیان کرد که **نشاط دهندگی** تیپ سرد که بیشتر معطوف به رفتارهای اجتماعی مطلوب و پیامد حس خوب به دیگری می‌باشد و با مفاهیمی همچون همدلی کردن، همراهی کردن، مشورت کردن و... در جمع‌های صمیمی همراه است برای پاسخگویان به نسبت دیگر مولفه‌ها اهمیت بیشتری دارد. در کنار این شاخص پاسخگویان در هم‌نشینی‌های اجتماعی خود بیشتر در مقام ناظر نشاط بخشی اجتماعی به **نشاط گیرندگی** در درجه بعدی اهمیت می‌دهند و تمایل دارند در جهت کسب آرامش، کاهش تنش‌های روزمره و همدلی کردن با نظراتشان از دیگران آرامش و آسودگی خاطر کسب کنند. **نشاط دهندگی** تیپ گرم و مولفه‌هایی همچون **نمایشی کردن و شالوده شکنی موقعیت رفتاری و بیانی و تاثیر بر دیگری** در بین پاسخگویان مناطق مختلف شهری کمتر مورد استقبال قرار گرفته است. در مجموع میزان نشاط بخشی اجتماعی مناطق به ترتیب اهمیت شامل مناطق (۱۰-۱۱-۱۲-۳-۸-۷-۹-۶-ثامن-۲-۵-۱-۴) بوده است، نقشه ذیل بیانگر موقعیت فضایی توزیع داده‌های نشاط بخشی اجتماعی در سطح مناطق و محله‌های شهری می‌باشد.

نقشه ۳- نشاط بخشی اجتماعی در سطح مناطق و محلات شهری مشهد

با توجه به نقشه ۳ توزیع فضایی داده‌های نشاط بخشی اجتماعی به ترتیب در محله گوهرشاد (منطقه ۱)، محلات شهید قربانی - گلشهر (منطقه ۴)، حسین آباد (منطقه ۵) به نسبت دیگر محله‌های شهر مشهد پاسخگویان در سطح پایینی قرار دارد. در منطقه ۱ محله‌های (راهنمایی و کلاهدوز)، منطقه ۲ محلات (ابوطالب، حجت، فدک، بهاران)، منطقه ۴ محله‌های (پنج تن آل عبا - گلشهر) منطقه ۵ (کوی امیرالمؤمنین - ثامن - حسین آباد - نیزه)، منطقه ۶ محله (شهید معقول) پاسخگویان از موقعیت نشاط دهنده‌گی در سطح متوسط رو به پایین بهره می‌برند. مناطق ۳-بخشی از ۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲ در حد متوسط در جمع‌های صمیمانه استفاده می‌کنند. در محله‌های وحدت (منطقه ۲)، محله بلال (منطقه ۳)، محله نوغان (منطقه ثامن)، محله حجاب

(منطقه ۱۰) در حد بالایی و در محله‌های شهرک شیرین واقع در منطقه ۶ شهر مشهد، محله شریف منطقه ۱۱، محله نیروهوایی واقع در منطقه ۹ شهری با توجه به راهنمای نقشه‌ها از نشاط دهندگی در حد بسیار بالایی از شیوه‌های نشاط بخشی جهت ایجاد شور و شغف و دادن، حس خوب و آرامش به دیگری استفاده می‌کنند.

با توجه به یافته‌های بدست آمده از میانگین شیوه‌های بیانی و رفتاری در سطح مناطق خوشه بندی وضعیت نشاط بخشی اجتماعی در راستای مبادله عواطف و بیان احساسات مثبت مبتنی بر رفتارهای پاداش بخش در جمع صمیمی مورد مطالعه قرار گرفته است. این خوشه‌بندی به محقق این امکان را می‌دهد تا بر مبنای همگنی موجود در بین موارد یا موضوعات مورد مطالعه، آن‌ها را به شیوه‌ای مناسب طبقه‌بندی کند و سپس مورد تفسیر و تبیین قرار دهد. (کلانتری، ۱۳۸۷: ۳۲۹). با توجه به آنچه که توضیح داده شد در حوزه برنامه ریزی اجتماعی و فرهنگی جدول ذیل دقت ضریب فاصله جهت تعیین خوشه‌ها در سطح مناطق را نشان می‌دهد.

جدول ۹- ترکیب خوشه بندی تیپ‌های نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری

Next Stage	Stage Cluster First Appears		Coefficients ضریب فاصله	Cluster Combined		Stage
	Cluster ۲	Cluster ۱		Cluster ۱	Cluster ۲	
۱	۱۰	۱۱	۱/۰۷۸	۰	۰	۶
۲	۷	۱۲	۱/۰۸۹	۰	۰	۴
۳	۱	۴	۱/۱۷۱	۰	۰	۸
۴	۶	۷	۱/۳۸۵	۰	۲	۵
۵	۶	۱۴	۱/۹۲۴	۴	۰	۶
۶	۶	۱۰	۲/۴۷۱	۵	۱	۷
۷	۶	۱۳	۲/۸۲۷	۶	۰	۹
۸	۱	۵	۳/۰۲۳	۳	۰	۱۰

۹	۶	۸	۳/۵۱۸	۷	۰	۱۱
۱۰	۱	۲	۳/۸۸۹	۸	۰	۱۲
۱۱	۳	۶	۴/۱۶۳	۰	۹	۱۲
۱۲	۱	۳	۴/۷۵۱	۱۰	۱۱	۱۳
۱۳	۱	۹	۱۰/۵۴۹	۱۲	۰	۰

جدول ۹ نشان می‌دهد که چگونه مناطق شهری در هر مرحله از تحلیل سلسله مراتب کلاستری (خوشه بندی) درهم دیگر ادغام شده‌اند. خوشه‌ها با ادغام مناطق در یکدیگر در مراحل مختلفی شکل می‌گیرند. این کار ادامه می‌یابد تا زمانی که همه مناطق به یک خوشه بزرگ ملحق شوند. در جدول ستون ضریب فاصله، میزان فاصله بین دو خوشه (مناطق) که در همدیگر ادغام شده‌اند را نشان می‌دهد. بهترین مرحله برای خوشه‌بندی بین مرحله دوازده و سیزده است پس مرحله دوازده می‌تواند بهترین مرحله برای توقف خوشه‌بندی باشد. بنابراین از مرحله توقف به پایین که شامل دو مرحله است بهترین خوشه‌بندی را برای متغیر مورد مطالعه می‌توان انجام داد. جدول ذیل نحوه عضویت خوشه‌بندی و فاصله هر منطقه را در خوشه مورد نظر به اجمال توضیح می‌دهد.

جدول ۱۰- عضویت مناطق شهری در بین خوشه‌ها

فاصله	خوشه	منطقه	فاصله	خوشه	منطقه	فاصله	خوشه	منطقه
Dictance	Cluster	شهردار	Dictance	Cluster	شهردار	Dictance	Cluster	شهردار
		ی			ی			ی
۸۹۶	۲	۱۱	۰.۵۳۹	۲	۶	۰.۳۷۰	۱	۱
۰.۳۹۹	۲	۱۲	۰.۳۹۵	۲	۷	۰.۶۶۸	۱	۲
۰.۸۲۲	۲	ثامن	۰.۴۴۱	۲	۸	۰.۹۷۵	۲	۳
			۱.۴۸۵	۲	۹	۰.۳۹۹	۱	۴

۵	۱	۳۶۵	۱۰	۲	۱,۰۱۳
---	---	-----	----	---	-------

براساس نتایج جدول ۱۰ در خوشه اول **منطقه ۲ مشهد** که بیشترین تمرکز جمعیتی براساس سرشماری سال ۹۵ در این منطقه قرار دارد و دارای ۸ ناحیه خدمات شهری و بزرگترین منطقه شهری است و ۲۶ محله از ۱۵۸ محله شهری را در بر داشته که ۱۶ درصد محلات را شامل می‌شود از نظر شیوه‌های بیانی رفتاری نشاط بخشی اجتماعی و تیپ‌های نشاط بخشی به نسبت دیگر مناطق این خوشه (۵-۱-۸) قرار دارد؛ در حالی که **منطقه ۵ شهری** در شرق مشهد قرار دارد و از وضعیت حاشیه نشینی برخوردار است در راستای بیان شیوه‌های نشاط بخشی و تیپ‌های آن در سطح خوشه اول به نسبت دیگر مناطق فاصله بیشتری دارد و باید بیشتر مورد برنامه ریزی اجتماعی و فرهنگی قرار گیرد.

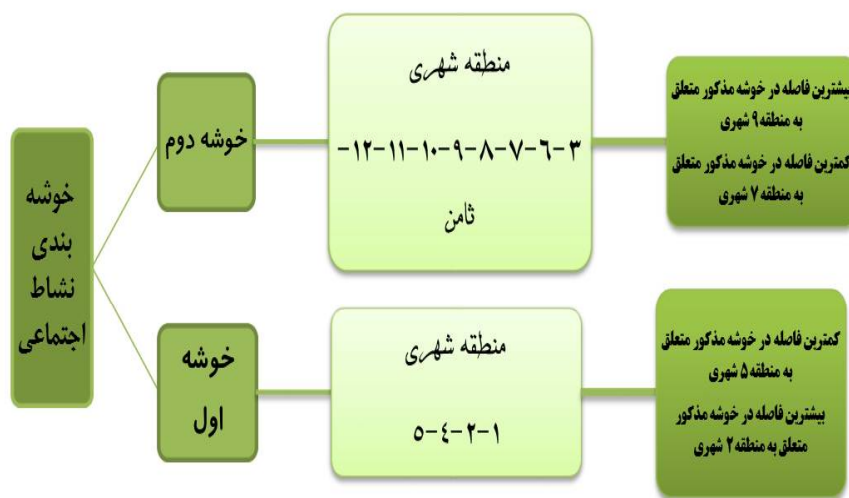
در خوشه دوم براساس نتایج جدول **منطقه ۹ شهری** با توجه به این‌که از نظر وضعیت برخورداری از امکانات شهری و خدمات در سطح پایداری قوی است و دارای ۱۶ محله شهری است و در حدود ۱۰ درصد از محلات شهری مشهد را این منطقه در جنوب شهر تحت پوشش قرار می‌دهد؛ در راستای شیوه‌های نشاط اجتماعی در سطح خوشه مذکور بالاترین فاصله را به نسبت دیگر مناطق این خوشه داشته است و از سوی کارشناسان باید بیشتر مورد برنامه ریزی قرار گیرد. در همین خوشه **منطقه ۷ شهری** که جزء مناطق کمتر توسعه یافته شهری است و دارای ۱۹ محله بوده و در حدود ۱۲ درصد از محلات شهری مشهد را تحت پوشش قرار می‌دهد از نظر شیوه‌های بیانی و رفتاری نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن به نسبت دیگر مناطق این خوشه فاصله کمتری را دارد در هر حال باید از سوی کارشناسان مورد برنامه ریزی قرار گیرد. در راستای خوشه بندی متغیر نشاط اجتماعی با تأکید بر مولفه‌های پاداش بخش در جمع‌های صمیمی مبتنی بر تعاملات نمادین عاطفی و بیان احساسات جدول ذیل وضعیت میانگین هر مولفه را در سطح خوشه‌ها نشان داده است.

جدول ۱۱- خوشه بندی تیپ‌های نشاط بخشی اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد

خوشه اول	خوشه دوم	شیوه‌ها و تیپ‌های نشاط بخشی اجتماعی
منطقه شهری ۱-۲-۴-۵	منطقه شهری ۱۲-۱۱-۱۰-۹-۸-۷-۶-۳-نامن	
۲,۳۷	۲,۴۶	نمایشی کردن موقعیت
۲	۲,۴۶	شالوده شکنی موقعیت
۲,۳۴	۳,۶۳	نفوذ اجتماعی
۲,۲۴	۲,۸۵	نشاط دهندگی تیپ گرم
۳,۸۴	۵,۰۳	نشاط دهندگی تیپ سرد
۲,۶۹	۳,۴۰	نشاط دهندگی
۳,۵۳	۴,۱۶	نشاط گیرندگی
۲,۸۷	۳,۶۴	نشاط بخشی اجتماعی

با توجه به نتایج باید بیان کرد که وضعیت شیوه‌های بیانی و رفتاری تیپ گرم چون نمایشی کردن و شالوده شکنی در سطح مناطق شهری با توجه به بازه (۱ تا ۷) این تحقیق پایین است و کمتر مورد استقبال از سوی پاسخگویان مناطق شهری قرار گرفته است. مولفه تاثیر بر دیگری در هم‌نشینی‌های اجتماعی در سطح مناطق خوشه اول کمتر از میانگین (۳,۵) می‌باشد و در سطح پایینی قرار دارد در حالی که در خوشه دوم این مولفه متوسط رو به بالا بوده است. در مجموع نشاط دهندگی تیپ گرم کمتر از میانگین در سطح خوشه بوده و از استقبال پایینی این تیپ در سطح مناطق برخوردار است. نشاط دهندگی تیپ سرد در بین خوشه‌ها از وضعیت متوسط رو به بالا و شرایط بالایی برخوردار است. در مجموع نشاط دهندگی که شامل تیپ سرد و گرم در این تحقیق می‌باشد در خوشه اول کمتر از میانگین است و در سطح پایینی قرار دارد در حالی که در خوشه دوم تا حد متوسط رو به پایین است. مولفه‌های نشاط گیرندگی در

سطح دو خوشه یادشده در حد متوسط و متوسط رو به بالا قرار دارد و در نهایت وضعیت نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد با توجه به دو خوشه یاد شده در خوشه اول کمتر از میانگین (۳,۵) بوده و در سطح پایین در مناطق شهری ۱-۲-۴-۵ قرار دارد و در خوشه دوم نشاط اجتماعی که تقریباً ۷۰ درصد از محله‌های شهر مشهد را تشکیل می‌دهد از وضعیت میانگین متوسط رو به بالایی برخوردار است. نمودار ذیل به اختصار موقعیت خوشه بندی نشاط اجتماعی مبتنی بر شیوه‌های بیانی و رفتاری نشاط بخشی اجتماعی را به همراه بیشترین و کمترین فواصل هر منطقه در خوشه را نشان می‌دهد.

نمودار ۳- خوشه‌بندی نشاط اجتماعی و تیپ‌های آن در سطح مناطق شهری مشهد

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تحقیق انجام شده شیوه‌های نشاط بخشی در میان مشارکت‌کننده‌ها بصورت نمایشی کردن موقعیت‌های بیانی و رفتاری، شالوده شکنی و نفوذ اجتماعی ظاهر می‌شود که البته یکی از مهمترین پیامدهای این شیوه‌های بیانی و رفتاری کسب سرمایه بالقوه اجتماعی برای تمام اعضای جمع‌های صمیمی است. این همنشینی‌های اجتماعی به نظر کلمن موجب شکل‌گیری قبول ارزش‌های مشترک حاکم بر شبکه روابط صمیمی از یکسو و افزایش تعاملات خودمانی با دیگران و انباشت سرمایه‌های اجتماعی می‌شود. (کلمن، ۱۳۷۷)

با توجه به این‌که شیوه‌های رفتاری و بیانی نشاط بخشی برای تسریع انبساط خاطر در دیگران مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید بیان کرد که بهره‌مندی از چنین شیوه‌هایی باعث گسترش ارتباطات اجتماعی و به تبع آن شکل‌گیری جمع‌های صمیمی و راحت می‌شود، همچنان که به نظر آرگایل جزء اجتماعی شادی را منوط به ارتباط اجتماعی با دیگران دانسته است (آرگایل، ۱۳۷۳) و به نظر سلیگمن شادی می‌تواند از طریق تعامل با دیگری و درگیر شدن، مشارکت دیگری و مجذوب قرار دادن یکدیگر نوعی ارتباط مفرح، شور و شعف و آرامش را ایجاد کند. (سلیگمن، ۱۳۹۴) ترنر نیز بیان می‌کند که براساس این نوع کنش‌هاست که کنشگر سعی می‌کند با هرچه بهتر ایفاء کردن نقش خود هویت مورد نظر خود را تثبیت کرده و دیگران را وادار به پذیرش بکند (Turner, ۲۰۰۳). شکل‌گیری تعاملات اجتماعی؛ بر پایه نیاز به همدلی، کاهش تنش و هیجان‌های روزمره و یا در جهت حمایت اجتماعی مانند احساس وظیفه و نوع دوستی جهت برگزاری و مشارکت در این محافل شاد و صمیمی باعث می‌شود، افراد به واسطه پذیرش و انطباق خود در این جمع‌ها، هویتی کسب کنند تا بتوانند از این طریق نیازهای عاطفی خود را برآورده سازند.

افراد نشاط بخش در جمع‌ها می‌توانند جهت تاثیر گذاری و نفوذ بر گروه با یارکشی و داشتن قدرت انتخاب یارهای خود، محفل صمیمی را به شور و شعف

و ادارند، چنین قدرت انتخابی نوعی یارکشی است، قدرت انتخاب و نفوذ اجتماعی مسبوق به دانایی در درجه اول و توانایی در درجه دوم است؛ بنابراین لازمه بالارفتن نفوذ اجتماعی، اولاً آگاهی از گزینه‌های مطلوب و راه‌های نیل بدان است و ثانیاً توانایی در تمهید شرایط تحقق و کنار زدن موانع نیل بدان‌هاست که به آن پرداخته شد. (شجاعی زند، ۱۳۹۰) همچنین می‌توان گفت شیوه‌های یاد شده در جمع‌های صمیمی می‌تواند به نوعی قواعد و یا مناسک تعاملی در نظر گرفته شود که به صورت فیزیکی با یک ضرب آهنگ منظم تولید می‌شود که پیامد این مناسک تعاملی دریافت انرژی عاطفی است، به نظر عبداللهی و خستو (۱۳۹۱) وجود مناسک تعاملی احساس مشترکی را بوجود می‌آورد، این احساس مشترک در حرکات جسمانی، کنش گفتاری، خرده فرکانس‌های کلامی که با ضرب آهنگ مشترکی کوک می‌گردد؛ در نتیجه این امر، اعضاء گروه احساس می‌کنند که یک گروه‌اند و نسبت به یکدیگر وظایف و تعهد اخلاقی دارند و هر چیزی که آنها را در جریان تعامل مناسکی روی آن متمرکز کند، نماد پردازی می‌کنند، بر این اساس افرادی که در این نوع مناسک‌های تعاملی شرکت می‌کنند، سرشار از انرژی عاطفی می‌شوند. این انرژی را نوعی انرژی بادوام همچون داشتن حس خوب، آرامش گرفتن/دادن می‌داند که در موقعیت‌های مختلف از ثبات نسبی برخوردار است. (ربانی خوراسگانی و کیانپور، ۱۳۸۸) چنان شیوه‌ای نوعی سبک زندگی است که می‌تواند براساس فرهنگ بومی و محلی بر ساخت شود؛ سبک زندگی که سرشار از احساسات عاطفی و نشاط برانگیز است و می‌تواند موجب سلامت روح و روان افراد شود.

با توجه به نتایج گام کمی می‌توان به این اذعان کرد که نشاط اجتماعی در سطح مناطق شهری مشهد با رویکرد سلامت اجتماعی بر روی طیف در سطح متوسط قرار دارد، باید بیان کرد که اکثر پاسخگویان شهر مشهد از تیپ‌های نشاط بخش گرم به دلیل بروز رفتارهای پر شور و شغف و هیجانی که می‌تواند مورد نقد دیگران در هم‌نشینی‌های اجتماعی قرار گیرد، کمتر استقبال می‌کنند و تمایل به این دارند که دیگری

در این همنشینی‌ها به ابراز این رفتارهای نشاط بخش بپردازد تا این‌که مورد نقد قرار بگیرند؛ پس در محافل صمیمی سعی بر این می‌کنند که بیشتر سکوت نمایند و یا جنس رفتارهایشان را به سمت حس خوب، نوع دوستی، دیگرخواهی، کسب آرامش، درون‌نگری همدلانه، گوش شنوا داشتن، کاهش تنش‌ها سوق دهند تا بیشتر مورد قبول دیگری قرار گیرند و بتوانند موقعیت و جایگاه خود را در نزد دیگران حفظ و تثبیت کنند تا مورد پذیرش واقعی در این همنشینی‌ها قرار گیرند؛ به عبارتی نشاط اجتماعی شهروندان مشهودی بیشتر از نوع حمایتی است تا لبخند و شادی؛ از این رو نشاط دهندگی از نوع سرد و نشاط گیرندگی بیشتر نزد شهروندان مشهودی مورد استقبال قرار گرفته است که این رفتارهای مطلوب اجتماعی با تاسی از آموزه‌های فرهنگ مذهبی نیز می‌تواند همراه باشد.

با توجه به نتایج بدست آمده باید این را هم بیان کرد که وجود رفتارهای مطلوب اجتماعی چون نوع دوستی و دیگرخواهی که بیشتر به نشاط اجتماعی تیپ سرد معطوف می‌شود و ابراز رفتارهای همدلانه، آرامش بخش و کاهش تنش، معطوف به نشاط گیرندگی است. از این رو می‌تواند در راستای حمایت‌های اجتماعی منجر به کاهش استرس در دیگری شود که به نوعی تعلق داشتن، مورد پذیرش بودن و دوست داشتن و دوست داشته شدن دیگری را به همراه می‌آورد (سام آرام و حسینی، ۱۳۹۲: ۱۶). سلامت اجتماعی بر ابعادی از سلامت تاکید دارد که به ارتباط فرد با افراد دیگر و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند مرتبط است و در برگیرنده عواملی است که در کنار یکدیگر نشانگر کمیت و کیفیت عمل افراد در زندگی اجتماعی است، این عوامل عبارتند از: شکوفایی اجتماعی، انطباق اجتماعی، انسجام اجتماعی، پذیرش اجتماعی و مشارکت اجتماعی (عبدالله تباردرزی و همکاران، ۱۳۷۸: ۱۷۳) می‌باشد.

حال با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت: نشاط اجتماعی نوعی از روابط اجتماعی است که به سلامت اجتماعی افراد حاضر در جمع منتهی می‌شود و حاصل این روابط رسیدن به پنج بعد می‌باشد؛ از این رو پدیده نشاط به عنوان شناخت احساسات و

رفتار در جمع‌های صمیمی از نگاه کبیز و رویکرد سلامت اجتماعی در سطور ذیل مورد تحلیل قرار می‌گیرد، همان‌گونه که نشاط اجتماعی به سلامت اجتماعی جامعه منتهی می‌شود؛ کاربرد این جمع‌های صمیمی از دیدگاه کبیز جهت رسیدن به سلامت اجتماعی افراد حاضر در جمع می‌تواند برای ما نوید بخش باشد. شکوفایی اجتماعی در این جمع‌ها شامل درک افراد نشاط بخش^۱ از این موضوع که آن‌ها هم از نشاط بخشی (رشد اجتماعی) در جمع‌های صمیمی و راحت سود خواهند برد و این جمع‌ها به شکلی در حال شکوفایی هستند منجر به گسترش عملکرد بهینه زندگی می‌شود، این‌که این جمع‌ها؛ توانمندی‌های بالقوه‌ای برای تحول مثبت دارند که از طریق افراد حاضر در جمع شناسایی می‌شوند و این افراد از آن توانمندی‌ها سود خواهند برد، فرد نشاط بخش به این باور می‌رسد که خود سازنده این جمع‌هاست؛ که می‌تواند این جمع‌ها را شکوفا کند.

همبستگی (انطباق) اجتماعی یعنی درک کیفیت، سازماندهی و عملکرد دنیای اجتماعی، از این رو افراد نشاط بخش سعی دارند تا در مورد جمع‌های صمیمی بیشتر بدانند، وقایع و اتفاقاتی که افراد حاضر در جمع با آن درگیر بوده‌اند، این وقایع چالش‌هایی است که باعث می‌شود تا افراد نشاط بخش، این وقایع و اتفاقات پیش آمده در جمع را بهتر درک و احساس کنند و قادر به فهم این وقایع باشند که از این طریق احساس توانمندی و صلاحیت برای مدیریت خود و دیگری را پیدا می‌کنند. پذیرش اجتماعی شامل پذیرش و استقبال دیگران از افراد نشاط بخش در جمع‌های صمیمی معنا و مفهوم پیدا می‌کند. از سوی جمع این افراد به عنوان افراد با ظرفیت و

۱- همان‌گونه که در یافته‌ها به دو سر طیف از افراد نشاط بخش دست پیدا کردیم، افراد نشاط بخشی که در دوره‌های ما به نمایشی و شالوده شکنی موقعیت‌ها می‌پردازند و از نفوذ اجتماعی برخوردارند، حس نوع دوستی و تعهد اجتماعی دارند، سر دیگر طیف افرادی هستند که با حضور در این دوره‌های ما، انرژی عاطفی کسب می‌کنند، تنش‌های آنها کاهش و با افراد به درون نگری هم‌دلانه می‌پردازند که همه این مقوله‌ها در جهت رسیدن به سلامت اجتماعی است.

مهربان، قابل اعتماد و اطمینان پذیرفته می‌شوند، افراد نشاط بخش با حضور خود در جمع‌ها؛ باور دارند که افراد می‌توانند ساعی و موثر باشند، فرد نشاط بخش احساس خوب و نگرش مثبت در مورد خودش و زندگی دارد و با وجود ضعف‌ها و ناتوانایی‌هایی که دارد، همه جنبه‌های خود را می‌پذیرد و نیز دیگر افراد حاضر در جمع را با نقص‌ها و جنبه‌های مثبت و منفی که دارند، باور دارد و می‌پذیرد. به عبارت دیگر افراد نشاط بخش با جمع هم‌نواپی اجتماعی خواهند داشت.

در مبحث سهم داشت اجتماعی، فرد نشاط بخش با شرکت در جمع‌های صمیمی، احساس می‌کند که می‌تواند چیز با ارزشی به افراد حاضر در جمع بدهد یا دریافت کند و به نوعی تلاش می‌کند که احساس دوست داشته شدن را داشته باشد، این مشارکت شبیه مفاهیم "مسئولیت پذیری و خودکارآمدی" است، که می‌تواند حس خوب را برای فرد و جمع در قالب نشاط بخشی تپ سرد بوجود آورد. در بحث انسجام و یکپارچگی اجتماعی باید اشاره به این کرد که افراد نشاط بخش با شرکت در جمع‌های صمیمی به نوعی انسجام می‌رسند که این انسجام حاصل تجربه مشترک شباهت با دیگر افراد است که در نهایت به احساس تعلق که جنبه‌ای از محور سلامت اجتماعی است، افراد دست پیدا می‌کنند و احساس می‌کنند، مورد حمایت این جمع‌های صمیمی قرار می‌گیرند و در این حمایت نیز سهمی مهم دارند.

باید به این نکته اشاره کرد که با کم رنگ شدن جمع‌های صمیمی و راحت و دورهمی‌ها، با توجه به رویکرد سلامت اجتماعی پیامدهای جبران ناپذیری برای شهروندان بوجود آمده است. با توجه به یافته‌های تحقیق؛ نشاط متوسط شهروندان مشهودی و کمتر شدن این دورهمی‌ها و روابط اجتماعی؛ باعث می‌شود که افراد به تبع آن از توانمندی‌های بالقوه این جمع‌ها کمتر سود ببرند؛ (توانمندی‌هایی که منجر به شوروشعف و هیجان، حس خوب، آرامش و آسودگی خاطر می‌شود). افراد انگیزه کمتری برای این دورهمی‌ها خواهند داشت، حمایت‌های اجتماعی که از سوی جمع‌های خانوادگی، دوستان، خویشاوندان و ... حاصل می‌شود و مهارت‌هایی که به

واسطه درک و فهم تجربه زیسته دیگر افراد، به دست می‌آید، پایین خواهد آمد؛ از سویی دیگر می‌توان گفت: فرایند رفتارهای مطلوب نشاط بخشی اجتماعی به عنوان ابزاری توانمند به دیگری کمک می‌کند تا به سطح بالاتری از ظرفیت و توان انجام امور مختلف دست یابد و از طرف دیگر باعث افزایش توانایی و اثرگذاری افراد بر مسائل مهم زندگی شخصی و اجتماعی‌شان می‌شود. از این رو کاهش این رفتارهای مطلوب و احساسات برآمده از این جمع‌ها باعث می‌شود، افراد مسائل پیش روی را نتوانند، آنچنان که باید و شاید مدیریت کنند، حضور کم در این جمع‌های صمیمی باعث می‌شود که فرد از وجود افراد قابل اعتماد در این جمع‌ها محروم گشته و از سویی حس دوست داشته شدن کم رنگ شود و افراد حس تعلق خود نسبت به این جمع‌ها را به مرور زمان از دست بدهند. (هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۹۱)

اگر بخواهیم از منظر کبیز و با توجه به یافته‌های تحقیق؛ نشاط اجتماعی را در سطح مناطق مورد بررسی قرار دهیم: می‌توان اینگونه بیان کرد که مناطق برخوردار از امکانات شهری به نسبت مناطق کمتر برخوردار از امکانات شهری از نشاط اجتماعی بالاتری برخوردارند به عبارتی مناطق کمتر برخوردار از امکانات شهری با نشاط اجتماعی پایین؛ حس تعلق، کسب مهارت‌ها و توانمندی‌ها، اعتماد و اطمینان کمتری بدست می‌آورند و همچنین حمایت اجتماعی پایین تری به تبع آن دریافت می‌کنند و همین امر به مسائل و گرفتاری‌های آنها دامن می‌زند و به مرور زمان از سلامت اجتماعی پایینی هم برخوردار خواهند شد، از این رو سیاست گذاری و برنامه ریزی جهت رفع موانع نشاط بخشی در مناطق کمتر برخوردار از امکانات شهری بیشتر احساس می‌شود.

با توجه به نکات بیان شده در نتایج؛ افزایش آگاهی به شهروندان و فرهنگ سازی از طریق رسانه‌ها، محیط‌های آموزشی، شبکه‌های مجازی و ... در زنده شدن و تداوم این جشن‌ها، مراسم و آئین‌ها (حتی به اشکالی دیگر) که در گذشته ایرانیان آن را به کار می‌گرفتند، مؤثر بوده چرا که این آئین‌ها و مراسم‌ها در گذشته مرتبط با صبغه جمعی و

گروهی شکل گرفته‌اند که علاوه بر زنده و پویا نگهداشتن جامعه در برابر سختی‌ها و مصائب طبیعی و اجتماعی، موجب اتحاد و همبستگی اجتماعی نیز شده است. در نهایت این نیاز اجتماعی مردم باعث می‌شود، این ارتباط و پیوند زمان و مکان، صورت جمعی و گروهی به خود گیرد تا سرانجام در قالب اعیاد و جشن‌های نمادین و حتی امری مقدس جلوه گر شود، که انجام این مراسم و آئین‌ها با تقویت و تحکیم فرهنگ همراه می‌شد (عنبری، ۱۳۹۷). برگزاری این جشن‌ها و مراسم، نشاط و شادی‌ای که زندگی معناداری را برای همه بوجود می‌آورد و افراد به همان بهتر زندگی کردن (بهزیستی) که سلیگمن^۱ (۲۰۰۲) از آن یاد کرده و در مقابل افسردگی قرار می‌گیرد، دست یافته و نیز می‌تواند سطح کیفیت زندگی را در ابعاد مختلف ارتقاء دهد و نوعی خرسندی، خوش بینی، امید و اعتماد را برای فرد در زندگی به همراه آورد، از این رو به مدد رویکرد مددکاری اجتماعی می‌توان با تقویت موارد یادشده بهبود و ارتقا سلامت اجتماعی دست زد.

در مجموع همانطور که کبیزسلامت اجتماعی را نوعی ارزیابی فرد از نحوه عملکردش در اجتماع و کیفیت روابطش با دیگران، نزدیکان و عضویت در گروه‌های اجتماعی در نظر می‌گیرد، فردی در جمع‌های صمیمی به سلامت اجتماعی دست پیدا می‌کند که از انجام چگونگی رفتارها، احساسات و عواطف خود در این جمع‌ها به شور و شغف، حس خوب، آرامش و آسودگی خاطر برسد و از کیفیت روابطش در این همنشینی‌های اجتماعی به صورت شیوه‌های بیانی و رفتاری در جهت نمایشی کردن بهره‌برد و یا به صورت رفتارهای کلامی و غیرکلامی ساختارشکنی کند تا دیگری را در این جمع‌ها جهت دوری از مصائب و مشکلات بخنداند و حتی از رفتارهای مطلوب اجتماعی چون نوع دوستی، تعهد اجتماعی، دیگرخواهی و مسولیت‌پذیری بهره بگیرد تا دیگری را شاد و خوشایند نماید و یا از کسب انرژی عاطفی، کاهش تنش‌های زندگی

---

۱. Seligman

و رفتارهای درون‌نگری همدلانه بهره‌بردار تا به آرامش برسد. بنابراین افراد نشاط بخش از طریق شیوه‌های بیانی و رفتاری در همنشینی‌های صمیمی در تلاشند که دیگری را شاد و امیدوار به زندگی کنند و یا از دیگری آسودگی خاطر و آرامش دریافت کنند، تا به خوب‌تر زندگی کردن و در نهایت به بهتر زیستن در زندگی دست یابند.

منابع

- آلتینی، لونت؛ پارسکوس، الکساندر. (۱۳۹۴)، *روش تحقیق*، ترجمه: صادق صالحی، نگاه‌بیزی، سالار کهزادی و زهرا پازوکی نژاد، تهران: انتشارات مهکامه، چاپ اول.
- اکبری، حسین. (۱۳۹۴)، *شناسایی آسیب‌ها و نابهنجاری‌های شهری به تفکیک محلات شهری*، کارفرما: معاونت برنامه‌ریزی و توسعه شهرداری مشهد، انتشارات دفتر مطالعات فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد.
- ایمان، محمدتقی؛ مرادی، گلمراد. (۱۳۹۰)، «روش‌شناسی نظریه اجتماعی گافمن»، *فصلنامه علمی- پژوهشی جامعه‌شناسی زنان*، سال ۲، شماره ۲.
- بی‌بی، ایل. (۱۳۹۰)، *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*، ترجمه: رضا فاضل، جلد اول، تهران: نشر سمت، چاپ هشتم.
- بخشی، حامد؛ مسعودی، حمید. (۱۳۹۵)، *تدوین سند راهبردی ارتقاء نشاط و شادابی شهر مشهد*، مجری پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی مشهد، گزارش نهایی طرح پژوهشی شورای اسلامی شهر مشهد.
- بدری، سیدعلی؛ صدرالله، طیبی. (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل موثر بر هزینه‌های گردشگری مذهبی، مطالعه موردی: شهر مشهد مقدس»، *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال اول، شماره ۱.
- بابائی، غلامرضا؛ خوبی‌نژاد، غلامرضا. (۱۳۸۹)، «بررسی میزان نشاط و شادابی شهروندان مشهد و ارائه راهکارهایی جهت تقویت آن»، *مجله علمی و تخصصی مشهد پژوهی*، مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر مشهد، شماره ۵.
- تمیزی فر، ریحانه؛ عزیزی مهر، خیام. (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه بین اوقات فراغت و نشاط اجتماعی در شهر اصفهان»، *فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، سال ۲، شماره ۴.

- ۱ جوکار، بهرام. (۱۳۸۶)، «نقش واسطه‌ای تاب‌آوری در رابطه بین هوش هیجانی و هوش عمومی در رابطه با رضایت از زندگی»، *مجله روانشناسی معاصر*، سال دوم، شماره ۴.
- حافظ نیا، محمدرضا. (۱۳۹۱)، *روش تحقیق در علوم انسانی*، نشر سمت، تهران، چاپ سیزدهم.
- دوچ، مورتون، کراوس، رابرت. (۱۳۷۵)، نظریه‌ها در روانشناسی اجتماعی. ترجمه: مرتضی کتبی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- دیلینی، تیم. (۱۳۷۹)، *نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی*، ترجمه: بهرنگ صدیقی - وحید طلوعی، تهران: نشر نی، چاپ سوم.
- ذکایی، محمدسعید. (۱۳۹۵)، «نشاط اجتماعی: موانع، فرصت‌ها و سیاست‌ها»، در *مجموعه مقالات گزارش وضعیت اجتماعی کشور (جلد سوم)*، وزارت کشور، شورای اجتماعی کشور. انتشارات پژوهشکده فرهنگ و هنر با همکاری پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- ربانی خوراسگانی، علی؛ کیانپور، مسعود. (۱۳۸۸)، «جامعه‌شناسی احساسات»، *فصلنامه علمی و پژوهشی جامعه‌شناسی کاربردی*، سال ۲۰، شماره ۲.
- رضا دوست، کریم؛ فاضلی، عبدالله؛ مقتدایی، فاطمه. (۱۳۹۳)، «بررسی احساس امنیت و نشاط اجتماعی در بین شهروندان استان خوزستان در سال ۱۳۹۰»، *فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی خوزستان*، سال ۱، شماره ۲.
- ریتزر، جرج. (۱۳۹۳)، *نظریه جامعه‌شناسی*، ترجمه: هوشنگ نایی، تهران: نشر نی، چاپ اول.
- زارع شاه آبادی، اکبر؛ ترکان، رحمت‌الله؛ حیدری، محمود. (۱۳۹۱)، «بررسی رابطه بین رضایت شغلی و نشاط اجتماعی در دبیران مقطع متوسطه شهر جیرفت»، *فصلنامه علمی و پژوهشی جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۲۳.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۷)، *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*، مجلد دوم، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران: چاپ اول.
- سالنامه آمار شهر مشهد. (۱۳۹۶)، *آمارنامه شهر مشهد ۹۵*، شهرداری مشهد معاونت برنامه ریزی و توسعه سرمایه انسانی با نظارت مدیریت آمار و تحلیل اطلاعات.
- سام آرام، عزت‌الله؛ معارف‌وند، معصومه. (۱۳۹۲)، «نظریه مددکاری اجتماعی شناختی و رفتاری و ارتباط آن با نظریه پدیدارشناسی اجتماعی»، در *نظریه‌های مددکاری اجتماعی*، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، چاپ دوم.

- سام آرام، عزت‌الله؛ حسینی، سیداحمد. (۱۳۹۲)، سلامت اجتماعی (نظریه محوری حرفه‌ای مددکاری اجتماعی)، در *نظریه‌های مددکاری اجتماعی*، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، چاپ دوم.
- سام آرام، عزت‌الله. (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه سلامت اجتماعی و امنیت اجتماعی با تأکید بر رهیافت پلیس جامعه محور»، *انتظام اجتماعی*، شماره ۱.
- سلیگمن، مارتین. ای.پی. (۱۳۹۵)، *شادمانی درونی (روان شناسی مثبت گرا در خدمت خوشنودی پایدار)*، ترجمه: مصطفی تبریزی، رامین کریمی و علی نیلوفری، تهران: انتشارات دانژه، چاپ پنجم.
- سلیگمن، مارتین. ای.پی. (۱۳۹۴)، *شکوفایی روانشناسی مثبت گرا (درک جدیدی از نظریه شادکامی و بهزیستی)*، ترجمه: امیر کامکار و سکینه هژیریان، تهران: نشر روان، چاپ دوم.
- شجاعی زند، علیرضا. (۱۳۹۰)، «مدرنیته و قدرت انتخاب»، *فصلنامه علمی- پژوهشی فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت*، سال نهم، شماره ۲۷.
- شهرداری منطقه یک مشهد قابل دسترس در: [<https://zone1.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه دو مشهد قابل دسترس در: [<https://zone2.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه سه مشهد قابل دسترس در: [<https://zone3.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه چهار مشهد قابل دسترس در: [<https://zone4.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه پنج مشهد قابل دسترس در: [<https://zone5.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه شش مشهد قابل دسترس در: [<https://zone6.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه هفت مشهد قابل دسترس در: [<https://zone7.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه هشت مشهد قابل دسترس در: [<https://zone8.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه نه مشهد قابل دسترس در: [<https://zone9.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه ده مشهد قابل دسترس در: [<https://zone10.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه یازده مشهد قابل دسترس در: [<https://zone11.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه دوازده مشهد قابل دسترس در: [<https://zone12.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)
- شهرداری منطقه ثامن مشهد قابل دسترس در: [<https://zonesamen.mashhad.ir>] تاریخ مراجعه (۹۷/۷/۱۰)

۲۰۰ پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۰، زمستان ۱۳۹۵

- عبداللهی، حمید؛ خستو، زهرا. (۱۳۹۱)، «اجتماع علمی در دانشگاه‌های ایران: مطالعه موردی دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه‌های علامه طباطبائی و تهران»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۱۳
- عباس زاده، محمد؛ قاسم‌زاده، داود؛ صالح، نوشین. (۱۳۹۵)، «بررسی ارتباط بین اشکال سرمایه و شادی در بین حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان (مورد مطالعه: شهر تبریز)»، *فصلنامه علمی پژوهشی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، شماره ۲۹
- عبدالله تباردرزی، هادی؛ کلدی، علیرضا؛ محقی کمال، سیدحسین؛ ستاره فروزان، آمنه و صالحی، مسعود. (۱۳۷۸)، بررسی سلامت اجتماعی دانشجویان، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال هشتم، شماره ۳۰ و ۳۱.
- عبدالله تباردرزی، هادی. (۱۳۸۶)، بررسی ارتباط سلامت اجتماعی و متغیرهای دموگرافیک اجتماعی دانشجویان، دانشکده علوم بهزیستی و توان‌بخشی، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.
- علیزاده اقدم، محمد؛ عباس‌زاده، محمد، حبیب زاده، اصحاب؛ عبادی یالقوزآغچی، سارا. (۱۳۹۳)، «بررسی رابطه بین شادی و احساس امنیت (ابعاد آن در افراد)»، *فصلنامه علمی و پژوهشی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، سال ۴، شماره ۱۸
- عنبری، موسی. (۱۳۹۷)، *ستایش شادمانه (تبیین نشاط اجتماعی در ایران)*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- عنبری، موسی. (۱۳۹۲)، *ستایش‌های شادمانه الگوی موثر شادزیستی مردمی در ایران*، *مجله انسان‌شناسی*، سال ۱۱، شماره ۱۸
- غفاری، غلامرضا؛ امیدی، رضا. (۱۳۸۸)، *کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی*، تهران: نشر و پژوهش شیرازه، چاپ اول.
- فرجی، طوبی؛ طیب، خادیمان. (۱۳۹۲)، «بررسی نقش رضایت از زندگی بر میزان نشاط اجتماعی»، *مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، شماره ۱۰، چاپ اول.
- فرگاس، جوزف پی. (۱۳۷۳)، *روان‌شناسی تعامل اجتماعی (رفتارمیان‌فردی)*، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت، تهران: انتشارات ابجد، چاپ اول.
- قنادان، منصور؛ هدایت‌الله، ستوده؛ مطیع، ناهید. (۱۳۹۵)، *جامعه‌شناسی (مفاهیم کلیدی)*، انتشارات آوای نور: تهران، چاپ یازدهم.

مطالعه نشاط اجتماعی با تأکید بر محور سلامت ... ۲۰۱

- قهرودی تالی، منیژه. (۱۳۸۱)، «ارزیابی درون یابی به روش کریجینگ»، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۳.
- کرتیس، آنتونی جیمز (۱۳۸۲)، *روانشناسی سلامت*، ترجمه: فرامرز سهرابی، نشر تهران: طلوع دانش.
- کرسول، جان دبلیو. (۱۳۹۶)، *طرح پژوهش (رویکردهای کمی، کیفی و شیوه ترکیبی)*، ترجمه: حسن دانایی فر و علی صالحی، تهران: نشر موسسه کتاب مهربان، چاپ سوم.
- کرلینجر، فرد. ان. (۱۳۷۶)، *مبانی پژوهش در علوم رفتاری*، ترجمه: حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند، تهران: انتشارات آوای نور، چاپ اول.
- کریمی، صدیقه؛ نصر، احمدرضا. (۱۳۹۲)، «روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه»، *فصلنامه پژوهش*، سال ۱، شماره ۴.
- کلاتری، خلیل. (۱۳۸۷)، *پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم افزار Spss*، تهران: نشر فرهنگ صبا، چاپ سوم.
- کلمن، جیمز. (۱۳۷۷)، *بنیادهای نظریه اجتماعی*، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشرنی، چاپ اول.
- گافمن، اروینگ، (۱۳۹۱)، *نمود خود در زندگی روزمره*، ترجمه: مسعود کیان پور، تهران: نشر مرکز، چاپ اول.
- گزارش رتبه بندی شادترین کشورهای جهان در سال ۲۰۱۷ (۱۳۹۶) اردیبهشت ماه، قابل دسترس در [http://modir-mba.com] تاریخ مراجعه ۹۶/۱۲/۱۰
- گزارش رتبه بندی شادترین کشورهای جهان در سال ۲۰۱۷ (۱۳۹۶) اردیبهشت ماه، قابل دسترس در [https://salamat.life] تاریخ مراجعه ۹۶/۱۲/۱۰
- گزارش توصیفی شادترین و غمگین‌ترین استان‌ها کدام‌اند؟ (۱۳۹۴)، شهریورماه، قابل دسترس در [http://www.asriran.com] تاریخ مراجعه ۹۶/۱۲/۱۰
- *گزیده شاخص‌های جمعیتی شهر مشهد* (برگرفته از اطلاعات سرشماری عمومی و نفوس مسکن ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران)، (۱۳۹۶)، معاونت برنامه ریزی و توسعه سرمایه انسانی با نظارت مدیریت آمار و تحلیل اطلاعات، شهرداری مشهد.
- گیدنز، آنتونی؛ ساتن، فلیپ. (۱۳۹۵)، *جامعه شناسی* ترجمه هوشنگ ناییب، جلد اول، ویراست هفتم، تهران: نشر نی.

- محمدپور، احمد. (۱۳۹۲)، *روش تحقیق کیفی (ضد روش ۱)*، تهران: انتشارات جامعه شناسان، چاپ دوم.
- محمدپور، احمد؛ صادقی، رسول؛ رضایی، مهدی. (۱۳۸۹)، «روش‌های تحقیق ترکیبی به عنوان سومین جنبش روش شناختی: مبانی نظری و اصول عملی»، *فصلنامه علمی و پژوهشی جامعه شناسی کاربردی*، سال ۲، شماره ۲۱.
- مرادی، سجاد. (۱۳۹۵)، *سیاست شادکامی در ایران*، وضعیت موجود و توصیه‌های سیاستی، در *چکیده مقالات همایش ملی سیاست گذاری اجتماعی در ایران*، دانشگاه علامه طباطبائی.
- منینگ، فلیپ. (۱۳۸۰)، *اروینگ گافمن و جامعه شناسی نوین*، ترجمه ثریاکامیار، تهران: انتشارات نارالله، چاپ اول.
- موسوی، سیدمحسن. (۱۳۹۲)، *شادمانی (رویکردهای نظری و یافته‌های تجربی)*، تهران: انتشارات تیسرا، چاپ دوم.
- هزارجریبی، جعفر؛ مرادی، سجاد. (۱۳۹۳)، «نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن»، *فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات ملی*، سال ۴، شماره ۱۵.
- هزار جریبی، جعفر؛ صفری شالی، رضا. (۱۳۹۱)، *آناتومی رفاه اجتماعی*، تهران: انتشارات فرهنگ و جامعه، چاپ اول.
- هزارجریبی، جعفر؛ صفری شالی، رضا. (۱۳۸۹)، «بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن: مطالعه موردی در استان مرکزی»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، شماره ۲.
- هزارجریبی، جعفر؛ آستین افشان، پروانه. (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی (با تأکید بر استان تهران)»، *فصلنامه علمی و پژوهشی جامعه شناسی کاربردی*، شماره ۲۰.
- Argyle, M., Martin, M., & Lu, L. (1995). "Testing for Stress and Happiness: The Role of Social and Cognitive Factors", *In C. D. Spilberger, & I. G. Sarason* (Eds.), *Stress and Emotion* (pp. 173-187). Washington DC: Taylor & Francis.
- Blanco, A. & Diaz, D. (2007). *Social order and mental health: a social well-being approach*, *Autonomy university of Madrid, psychology in Spain*, 11 (1): 61-71.

- Clark, V. L. P., Creswell, J. W., Green, D. O. N., & Shope, R. J. (2008). "Mixing quantitative and qualitative approaches". *Handbook of emergent methods*, pp.363-385.
- Collins, R. (1990). "Stratification, Emotional Energy, and the Transient Emotions". Pp. 27-57 in *Research Agenda in the Sociology of Emotions*, (ed). Theodore Kemper. Albany, N. Y. Sunny Press.
- Creswell, J. W. (۲۰۰۳). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, Second Edition, And Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Helliwell, J. Layard, R. Sachs, J. (2017). *World Happiness report*.
- Keyes, C. L. M. (2005). Mental Health and / or Mental Illness? Investigation Axioms of the complete state model of Health,*Journal of consulting and Clinical psychology*, 3 (3): 539-548
- Keyes, C. L. M. (2004). Complete Mental Health:an agenda for the 21st century, Washington.
- Keyes, Corey Lee.M & Shapiro, Adam. (2004). *Social well-being in the United States: A Descriptive Epidemiology*. Chicago LI, The University of Chicago press: 350-372.
- Kivisto, P. (2008). *Classical Contemporary Theory*, Sage Publication, United Kingdom.
- Kohn, LT. (1997). *Methods in case study analysis*. Washington: Center for Studying Health System Change.
- Lang, P. J., Bradley, M. M., & Cuthbert, B. N. (2008). "International affective picture system (IAPS): Affective ratings of pictures and instruction manual",*Technical Report A-8*, Gainesville, FL: University of Florida
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*, Sage publications.
- Merriam, S. B. (2002). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*, Jossey-Bass Inc Pub.
- Maxwell, J. A., Loomis, D. M. (2003). Mixed Methods Design: An Alternative Approach. In A. Tashakkori, and C. Teddlie (Eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research* (pp. ۲۴۱-۲۷۲). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Seligman, M. E. P., Steen, T. A., Park, N., & Peterson, C. (2005). "Positive psychology progress: Empirical validation of interventions", *American Psychologist*, Vol 60, pp: 410-421.
- Seligman, M. (۲۰۰۲). *Authentic happiness, using the new positive psychology to realis your potential for lasting fulfilment*. New York: Free Press.
- Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies. In Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.) pp. 443-466. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Summers-Effler, E. (2002). "The Micro Potential for Social Change: Emotion, Consciousness, and Social Movement Formation", *Sociological Theory*, 20, (1): 41-60.
- Thomas, J. Harden, A. (2008). "Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews", *BMC Medical Research Methodology*, 8, (1): 45-55
- Turner, J. H. (2003). *The Structure of Sociological Theory*, United State, Wadsworth.
- Veenhoven. R. (2011). *Conditions of Happiness*. Dordrecht: Kluwer Academic.